

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

ĮVADAS IR SANTRAUKA

PRANEŠIMAS APIE KONVERGENCIJĄ 2006 M. GRUODIS

BCE ECB EZB EKT EKP

LT

EUROPOS CENTRINIS BANKAS

EUROSISTEMA

Visuose 2006 m.
ECB leidiniuose
naudojamas
5 eurų banknoto
motyvas

ĮVADAS IR SANTRAUKA

PRANEŠIMAS APIE KONVERGENCIJĄ 2006 M. GRUODIS

© Europos centrinis bankas, 2006 m.

Adresas

Kaiserstrasse 29
60311 Frankfurtas prie Maino
Vokietija

Pašto adresas

Postfach 16 03 19
D-60066 Frankfurt am Main
Germany

Telefonas

+49 69 1344 0

Internetas

<http://www.ecb.int>

Faksas

+49 69 1344 6000

Teleksas

411 144 ecb d

Šis leidinys yra 2006 m. gruodžio mėn. Europos centrinio banko pranešimo apie konvergenciją įvado ir santraukos vertimas į lietuvių kalbą. Jeigu jums reikia daugiau informacijos, žiūrėkite leidinio variantą anglų kalba internete (<http://www.ecb.int>).

Į lietuvių kalbą išvertė Europos centrinis bankas ir Lietuvos bankas.

Visos teisės saugomos. Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Šiame leidinyje paskutiniai statistikos duomenys pateikti 2006 m. lapkričio 17 d.

ISSN 1725-941X
ISSN 1725-9622 (ONLINE)

TURINYS

ĮVADAS IR SANTRAUKA

ĮVADAS	6
1 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS ANALIZĖ	7
1.1 Analizės pagrindas	7
1.2 Ekonominės konvergencijos būklė Suvestinė lentelė – ekonominiai konvergencijos kriterijai	14 20
2 NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES SUDERINAMUMAS	21
2.1 Įvadas	21
2.2 Suderinimo apimtis	22
2.3 Nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumas	23
2.4 Draudimas dėl piniginių finansavimo ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis	28
2.5 Žodžio „euro“ vienoda rašyba	31
2.6 Nacionalinių centrinių bankų teisinė integracija į Eurosystemą	32
3 ŠALIŲ VERTINIMO SANTRAUKOS	35

ĮVADAS IR SANTRAUKA

SANTRUMPOS

ŠALYS

BE	Belgija	HU	Vengrija
CZ	Čekija	MT	Malta
DK	Danija	NL	Nyderlandai
DE	Vokietija	AT	Austrija
EE	Estija	PL	Lenkija
GR	Graikija	PT	Portugalija
ES	Ispanija	SI	Slovėnija
FR	Prancūzija	SK	Slovakija
IE	Airija	FI	Suomija
IT	Italija	SE	Švedija
CY	Kipras	UK	Jungtinė Karalystė
LV	Latvija		
LT	Lietuva		
LU	Liuksemburgas		

KITOS

BVP	bendrasis vidaus produktas
ECB	Europos centrinis bankas
ECBS	Europos centrinių bankų sistema
EPI	Europos pinigų institutas
EPS	ekonominė ir pinigų sąjunga
ES	Europos Sąjunga
ESS95	1995 m. Europos sąskaitų sistema
EUR	euro
IS	indėlio sertifikatas
NCB	nacionaliniai centriniai bankai
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
TAB	Tarptautinių atsiskaitymų bankas
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VKI	vartotojų kainų indeksas

Remiantis Bendrijos praktika, ES šalys šiame pranešime išvardytos abėcėlės tvarka pagal šalių pavadinimus nacionalinėmis kalbomis.

IVADAS IR SANTRAUKA

ĮVADAS

1999 m. sausio 1 d. vienuolikoje valstybių narių ir 2001 m. sausio 1 d. Graikijoje buvo įvestas euro. 2004 m. gegužės 1 d. dešimčiai naujų valstybių narių įstojus į Europos Sąjungą (ES), 2006 m. trylika valstybių narių vis dar nebuvo visateisės ekonominės ir pinigų sąjungos (EPS) dalyvės. Rengdamas šį pranešimą, ECB vykdo Europos Bendrijos steigimo sutarties (toliau – Sutartis) 122 straipsnio 2 dalies ir 121 straipsnio 1 dalies reikalavimus ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, prašymu pranešti Europos Sąjungos Tarybai (ES Taryba) „apie valstybių narių pažangą vykdant savo išipareigojimus, siekiant ekonominės ir pinigų sąjungos“. Tokie įgaliojimai taip pat suteikti Europos Komisijai, todėl tuo pačiu metu ES Tarybai pateikti du pranešimai.

Dviem valstybėms narėms, Lietuvai ir Slovėnijai, pateikus prašymus dėl įvertinimo, 2006 m. gegužės mėn. Europos centrinis bankas (ECB) ir Europos Komisija parengė pranešimus apie konvergenciją apie abi šalis. Atsižvelgusi į šiuos pranešimus ir remdamasi Komisijos siūlymu, 2006 m. liepos 11 d. ekonomikos ir finansų ministrų sudėties ES Taryba (Ekofino taryba) nusprendė panaikinti Slovėnijai taikytą išlygą ir leido šaliai 2007 m. sausio 1 d. įsivesti eurą. O Lietuvos, kaip šalies, kuriai taikoma išlyga, statusas, nepasikeitė. Kadangi Lietuva jau buvo įvertinta 2006 m. gegužės mėn., ji nėra įtraukta į šį pranešimą. Be to, kitos dvi valstybės narės – Danija ir Jungtinė Karalystė, – kurios nėra visateisės EPS dalyvės, turi specialų statusą. Šiek tiek anksčiau šios šalys pranešė, kad jos nedalyvaus EPS trečiajame etape. Todėl pranešimas apie konvergenciją šioms dviem šalims turi būti pateikiamas tik tada, jei jos to pageidauja. Kadangi šios dvi valstybės narės tokio pageidavimo nepareiškė, į šį pranešimą apie konvergenciją jos neįtrauktos. Pranešime vertinamos devynios šalys: Čekija, Estija, Kipras, Latvija, Vengrija, Malta, Lenkija, Slovakija ir Švedija. Paskutinį kartą šios šalys buvo įvertintos 2004 m. pranešime apie konvergenciją, t. y. jos vertinamos reguliariai kas dvejus metus.

ECB naudojasi sistema, kuri buvo taikyta ankstesniuose ECB ir Europos pinigų instituto (EPI) pateiktuose pranešimuose apie konvergenciją, kad iširtų, ar šios devynios šalys pasiekė tvarios ekonominės konvergencijos aukštą lygį, užtikrintų nacionalinių teisės aktų ir Sutarties suderinamumą ir nustatytų, kaip jos laikosi teisės aktų reikalavimų, kuriuos turi įvykdyti nacionaliniai centriniai bankai, siekdami tapti neatskiriama Eurosistemos dalimi.

Ekonominės konvergencijos proceso analizė labai priklauso nuo naudojamos statistikos kokybės ir vientisumo. Statistikos, ypač valdžios finansų statistikos, sudarymui ir pateikimui neturi daryti įtakos politiniai sumetimai. Valstybės narės raginamos jų statistikos kokybei ir vientisumui teikti prioritetą, užtikrinti, kad renkant tokią statistiką būtų naudojama tinkama patikrų ir balansų sistema, ir taikyti minimalius standartus statistikos srityje. Tokie standartai turėtų įtvirtinti nacionalinių statistikos institucijų nepriklausomumą, vientisumą ir atskaitomumą bei padėti skatinti pasitikėjimą fiskalinės statistikos kokybe.

Toliau pranešimo apie konvergenciją įvade ir santraukoje apžvelgiami esminiai ekonominės ir teisinės konvergencijos analizės aspektai ir rezultatai. Detalesnė analizė pateikta 1 ir 2 skyriuose. Pirmame skyriuje nagrinėjama ekonominės konvergencijos būklė kiekvienoje iš devynių analizuojamų valstybių narių. Antrame skyriuje nagrinėjama, kaip kiekvienos iš šių valstybių narių nacionaliniai teisės aktai, iš jų ir nacionalinio centrinio banko įstatymai, atitinka Sutarties 108 ir 109 straipsnius bei ECBS statutą.

1 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS ANALIZĖ

1.1 ANALIZĖS PAGRINDAS

Šiame dokumente nagrinėjama devynių valstybių narių ekonominės konvergencijos analizei ECB naudoja bendrą analizės sistemą, pagal kurią nagrinėjama kiekviena šalis. Pirma, ši bendra sistema grindžiama Sutarties nuostatomis ir kaip jas ECB pritaiko kainų, fiskalinio balanso ir skolos santykio, valiutos kurso ir ilgalaikių palūkanų normų bei kitų veiksmų raidai. Antra, taikant šią sistemą, vadovujamasi daugeliu papildomų praeitį ir ateities lūkesčius apibūdinančių ekonominių rodiklių, laikomų naudingais konvergencijos tvarumo detalesnei analizei. Toliau pateiktuose 1–4 intarpuose trumpai primenamos Sutarties nuostatos ir nurodomos metodinės detalės, kaip ECB jas taiko.

Siekiant užtikrinti tęstinumą ir vienodą traktavimą, šis pranešimas parengtas remiantis anksčiau EPI ir ECB paskelbtų pranešimų principais. Taikydamas konvergencijos kriterijus, ECB naudoja keletą pagrindinių principų. Pirma, atskiri kriterijai aiškinami tiksliai ir taikomi griežtai. Šio principo loginis pagrindas yra tai, jog svarbiausias kriterijų tikslas – užtikrinti, kad euro zonoje gali dalyvauti tik tos valstybės narės, kurių ekonominės sąlygos yra palankios palaikyti kainų stabilumą ir euro zonos vientisumą. Antra, konvergencijos kriterijai – tai aiškūs integruoti reikalavimai, kurie visi turi būti įgyvendinti. Sutartyje šie kriterijai yra lygiaverčiai ir netaikomi hierarchiniu principu. Trečia, konvergencijos kriterijai turi būti įgyvendinti vadovaujantis tikrais duomenimis. Ketvirta, konvergencijos kriterijai turi būti taikomi

nuosekliai, skaidriai ir paprastai. Be to, dar kartą pabrėžiama, kad konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikru momentu. Todėl, analizuojant kiekvieną šalį, detaliam išnagrinėjamas jos konvergencijos tvarumas.

Atsižvelgiant į tai, atitinkamų šalių ekonomikos raida apžvelgiama įvertinant praeities, dažniausiai paskutinių dešimties metų, duomenis. Tai padeda geriau nustatyti, koku mastu einamieji pasiekimai yra išties struktūrinių pokyčių rezultatas, o tai savo ruožtu leidžia geriau įvertinti ekonominės konvergencijos tvarumą. Drauge reikia deramai įvertinti tai, kad daugelio naujų valstybių narių perėjimas prie rinkos ekonomikos gali turėti didelės reikšmės jų praeities duomenims. Be to, kiek reikia atsižvelgiama ir į ateities perspektyvą. Todėl ypatingas dėmesys skiriamas tam faktui, kad palankios ekonomikos raidos tvarumas iš esmės priklauso nuo tinkamų ir ilgalaikių ekonominės politikos priemonių, naudojamų sprendžiant esamas ir būsimas problemas. Apskritai pabrėžiama, kad, norint užtikrinti ekonominės konvergencijos tvarumą, reikalinga ne tik gera pradžia, bet ir tolesnė ekonominė politika po euro įsivedimo.

Ši bendra sistema taikoma devynioms atskirai vertinamoms valstybėms narėms. Remiantis Sutarties 121 straipsniu, kiekvienos valstybės narės rezultatais pagrįsta analizė turėtų būti vertinama atskirai.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios kainų raidą, ir kaip jas pritaiko ECB, pateikiama 1 intarpe.

KAINŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje reikalaujama:

„didelio kainų stabilumo; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal infliacijos lygį, artimą tam, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 1 straipsnyje nustatyta, kad:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies pirmoje įtraukoje paminėtas kainų stabilumo kriterijus reiškia, kad valstybės narės kainų raida ir infliacijos lygio vidurkis per vienus metus iki tikrinimo neturi būti $1\frac{1}{2}$ procentinio punkto didesni už tą lygį, kurį yra pasiekusios ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias. Infliacija apskaičiuojama vartotojų kainų indekso pagrindu ir taikant palyginimo principą. Taip pat atsižvelgiama į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirmą, dėl „infliacijos vidurkio per vienus metus iki tikrinimo“ reikia paminėti, kad šis infliacijos lygis apskaičiuojamas pagal tai, kiek padidėjo pastarųjų 12 mėnesių SVKI vidurkis, palyginant su praėjusio 12 mėnesių laikotarpio vidurkiu. Šiame pranešime infliacijos lygio nagrinėjimo laikotarpis – nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn.
- Antra, sąvoka „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausias“, kuri vartojama apibrėžti kontrolinį dydį, taikoma apskaičiuojant šių trijų ES valstybių, kuriose infliacijos lygis yra mažiausias, nesvertinį aritmetinį infliacijos lygio vidurkį: Lenkijos (1,2%), Suomijos (1,2%) ir Švedijos (1,5%). Iš čia vidutinis infliacijos lygis yra 1,3%, o pridėjus $1\frac{1}{2}$ procentinio punkto, gaunamas 2,8% infliacijos kontrolinis rodiklis.

Infliacija apskaičiuota pagal SVKI, sukurtą konvergencijai įvertinti, remiantis palyginamuoju kainų stabilumo rodikliu. Vidutinis euro zonos infliacijos lygis palyginimui pateikiamas šio pranešimo statistinėje dalyje.

Siekiant detaliau išanalizuoti kainų raidos tvarumą, SVKI pagrindu apskaičiuota vidutinė infliacija per 12 mėnesių nagrinėjamą laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. vertinama pagal tai, kaip per paskutinius dešimt metų kito valstybių narių ekonominė veikla kainų stabilumo požiūriu. Taigi dėmesys skiriamas pinigų politikos kryptį, ypač tam, ar pinigų politikos institucijos visų pirma siekia įgyvendinti ir palaikyti kainų stabilumą, taip pat tam, ar ekonominės politikos kitos sritys prisideda prie šio tikslo įgyvendinimo. Be to, įvertinamas ir makroekonominės aplinkos poveikis siekiant kainų stabilumo. Kainų raida analizuojama atsižvelgiant į pasiūlos ir paklausos sąlygas ir sutelkiant dėmesį, be kita ko, į veiksnius, kurie daro poveikį vienetinems darbo sąnaudoms ir importo kainoms. Taip pat

atsižvelgiama į kitus svarbius kainų indeksus, kaip antai: SVKI, neįskaitant neperdirbtų maisto produktų ir energijos, nacionalinį VKI, VKI, neįskaitant grynujų netiesioginių mokesčių pokyčių, privataus vartojimo defliatorių, BVP defliatorių ir gamintojo kainas. Vertinant ateities perspektyvos požiūriu, pateikiama artimiausių kelerių metų infliacijos galimos raidos apžvalga, į kurią įtraukiamos ir pagrindinių tarptautinių organizacijų bei rinkos dalyvių prognozės. Be to, aptariami struktūriniai aspektai, kurie yra svarbūs norint išlaikyti kainų stabilumui palankią aplinką po euro įsivedimo.

Fiskalinę raidą reglamentuojančios Sutarties nuostatos ir kaip jas pritaiko ECB bei susiję procedūriniai klausimai, aprašoma 2 intarpe.

2 intarpas

FISKALINĖ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies antroje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės finansinės padėties tvarumas; ar jis pasiektas, sprendžiama pagal bendrojo šalies biudžeto be perviršinio deficito, kuris nustatomas pagal 104 straipsnio 6 dalį, padėtį“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnyje, 2 straipsnis nustato, kad šis kriterijus:

„reiškia, kad tyrimo metu valstybė narė nėra Tarybos sprendimo pagal šios Sutarties 104 straipsnio 6 dalį dėl perviršinio deficito buvimo atitinkamoje valstybėje narėje objektas“.

104 straipsnyje numatyta perviršinio deficito nustatymo tvarka. Vadovaujantis 104 straipsnio 2 ir 3 dalimis, Europos Komisija parengia pranešimą, jei valstybė narė neatitinka biudžetinės drausmės reikalavimų, ypač jei:

- a) planuojamo arba faktinio valdžios biudžeto deficito santykis su BVP yra didesnis už kontrolinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis yra 3% BVP), išskyrus atvejus, kai:
  - šis santykis smarkiai ir nuolat mažėjo ir pasiekė lygį, artimą kontroliniam dydžiui, arba
  - kontrolinio dydžio perviršis yra tik išimtinis ir laikinas, o santykis išlieka artimas kontroliniam dydžiui;

- b) valdžios sektoriaus skolos santykis su BVP yra didesnis už kontrolinį dydį (Protokole dėl perviršinio deficito procedūros numatyta, kad šis dydis turi sudaryti 60% BVP), išskyrus atvejus, kai šis santykis gerokai mažėja ir patenkinamai sparčiai artėja prie kontrolinio dydžio.

Be to, Komisijos parengtame pranešime turi būti atsižvelgiama, ar valdžios sektoriaus deficitas yra didesnis už valstybės investicijų išlaidas, be to, įvertinami ir kiti svarbūs veiksniai, įskaitant valstybės narės vidutinės trukmės ekonomikos ir biudžeto būklę. Komisija taip pat gali parengti pranešimą, jei ji mano, kad valstybėje narėje yra perviršinio deficito pavojus, nors pagal tuos kriterijus reikalavimai ir vykdomi. Ekonomikos ir finansų komitetas parengia nuomonę apie Komisijos pranešimą. Galiausiai, pagal 104 straipsnio 6 dalį, ES Taryba, remdamasi Komisijos rekomendacija ir apsvačiusi suinteresuotos valstybės narės norimas pareikšti pastabas bei nuodugniai jas įvertinusi, kvalifikuotą balsų daugumą nusprendžia, ar valstybėje narėje yra susidaręs perviršinis deficitas.

2 Sutarties nuostatų taikymas

Konvergencijos nagrinėjimui ECB pateikia savo požiūrį apie fiskalinę raidą. Tvarumui įvertinti ECB analizuoja pagrindinius fiskalinės raidos rodiklius nuo 1996 m. iki 2005 m., atsižvelgia į valdžios sektoriaus finansų perspektyvas ir problemas bei atkreipia dėmesį į deficito ir skolos raidos ryšį.

Kalbant apie 104 straipsnį, reikia paminėti, kad ECB, priešingai negu Komisija, nevaizduoja jokio oficialaus vaidmens taikant perviršinio deficito procedūrą. ECB tik dar kartą informuoja, ar šaliai taikytina perviršinio deficito procedūra.

Atsižvelgdamas į Sutarties nuostatą, kad skolos santykis, didesnis kaip 60% BVP, turėtų gerokai mažėti ir patenkinamai sparčiai artėti prie kontrolinio dydžio, ECB analizuoja skolos santykio praeitį ir būsimas tendencijas.

Fiskalinės raidos įvertinimas grindžiamas duomenimis, surinktais iš nacionalinių sąskaitų pagal 1995 m. Europos sąskaitų sistemą. Daugelį iš šių pranešimą įtrauktų duomenų Komisija pateikė 2006 m. spalio mėn. Jame įtraukti duomenys apie valdžios finansų pozicijas nuo 1996 m. iki 2005 m. ir Komisijos prognozės 2006 m.

Kalbant apie valstybės finansų tvarumą, nagrinėjant 2005 m. rezultatus apžvelgiami juos palyginant su valstybių narių rezultatais per paskutiniuosius dešimt metų. Iš pradžių analizuojama valdžios sektoriaus skolos santykio raida per šį laikotarpį ir ją nulemiantys veiksniai, t. y., skirtumas tarp nominaliojo BVP augimo ir palūkanų normų, pirminis balansas bei deficito ir skolos koregavimas. Dėl tokio požiūrio galima tolesnė informacija apie tai, kaip makroekonominė aplinka, o ypač augimo ir palūkanų normų derinys, paveikė skolos raidą. Taip pat ji gali suteikti daugiau informacijos

apie fiskalinės konsolidacijos priemonių naudą pirminiam balansui ir specialių veiksnių įtaką, kurią rodo deficito ir skolos koregavimas. Be to, analizuojama valdžios sektoriaus skolos struktūra, skiriant ypatingą dėmesį trumpalaikės skolos dalims ir skolai užsienio valiuta bei jų raidai. Palyginant šias dalis su esamu skolos santykio lygiu, pabrėžiamas fiskalinių balansų jautrumas valiutų kursų ir palūkanų normų pokyčiams.

Toliau nagrinėjama deficito santykio raida. Čia verta prisiminti, kad daug įvairių veiksnių turi

įtakos šalies metinio deficito santykio pokyčiams. Šie veiksniai dažnai skirstomi į „ciklinius veiksnius“, kurie rodo, kaip deficitą veikia ekonomikos ciklo pokyčiai, ir į „neciklinius veiksnius“, kurie dažnai naudojami struktūriniais ar ilgalaikiams fiskalinės politikos koregavimams parodyti. Tačiau tai nereiškia, kad, remiantis tokiais šiame pranešime skaičiais išreikštais necikliniais veiksniais, galima visiškai paaiškinti struktūrinių fiskalinių pozicijų pokytį, nes jiems įtakos turi ir politinės priemonės bei specialūs veiksniai, kurių poveikis biudžeto balansui trumpalaikis. Taip pat detaliau išnagrinėtos ankstesnės valdžios išlaidų ir pajamų tendencijos, bendrais bruožais apžvelgtos konsolidacijos galimybės.

Kalbant apie ateities perspektyvą, aptariami nacionalinio biudžeto planai ir Europos Komisijos prognozės 2006 m. atsižvelgiant į konvergencijos programoje numatytą vidutinio laikotarpio strategiją. Aptariamas numatomo vidutinio laikotarpio tikslų, nustatytų Stabilumo ir augimo pakte, įgyvendinimo ir skolos santykio perspektyvos, vadovaujantis dabartine fiskaline politika, įvertinimas. Taip pat ypatingas dėmesys skiriamas biudžeto pozicijų tvarumo ilgalaikėms problemoms, ypač neindividualizuotų valstybės pensijų sistemų klausimams, susijusiems su demografiniais pokyčiais ir valstybės teikiamomis garantijomis.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios valiutų kursų raidą ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašoma 3 intarpe.

3 intarpas

VALIUTŲ KURSŲ POKYČIAI

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje reikalaujama:

„laikytis Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizmo nustatytų normalių svyravimo ribų bent dvejus metus išvengiant nuvertėjimo bet kokios kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 3 straipsnyje nustatyta, kad:

„kriterijus dėl dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme, paminėtame Sutarties 121 straipsnio 1 dalies trečioje įtraukoje, reiškia, kad valstybė narė ne mažiau kaip dvejus metus iki vertinimo be jokios didelės įtampos laikėsi Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme numatytų normalių kurso svyravimo ribų. Ypač svarbu, kad valstybė narė per šį laikotarpį nenuvertintų savo valiutos centrinio kurso kitos valstybės narės valiutos atžvilgiu savo iniciatyva“.

2 Sutarties nuostatų taikymas

Kalbant apie valiutų kursų stabilumą, ECB nagrinėja, ar iki konvergencijos nagrinėjimo šalis be didelių sunkumų, ypač nenuvertindama valiutos euro atžvilgiu, bent dvejus metus dalyvavo VKM II (kuriis nuo 1999 m. sausio 1 d. pakeitė VKM). Jei dalyvavimo laikotarpis yra trumpesnis, valiutų kursų pokyčiai apibūdinami taikant dvejų metų orientacinį laikotarpį kaip ir ankstesniuose pranešimuose.

Vertinant valiutos kurso stabilumą euro atžvilgiu, žiūrima, ar valiutos kursas yra artimas centriniam kursui VKM II, kartu atsižvelgiama į veiksnius, dėl kurių kursas galėjo sustiprėti. Tokio požiūrio buvo laikomasi ir anksčiau. Šiuo požiūriu valiutos kurso svyravimo ribų dydis VKM II nedaro įtakos valiutos kurso stabilumo kriterijaus įvertinimui.

Be to, „didelių sunkumų“ nebuvimo klausimas paprastai analizuojamas: 1) patikrinant valiutų kursų nukrypimus nuo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu; 2) naudojant tokius rodiklius, kaip valiutos kurso svyravimai euro atžvilgiu ir jų tendencija, taip pat trumpalaikių palūkanų normų skirtumai euro atžvilgiu ir jų pokyčiai; 3) įvertinant užsienio valiutos intervencijų vaidmenį.

Visi dvišaliai valiutų kursai per nagrinėjamą laikotarpį nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. laikomi ECB oficialiais orientaciniais kursais.

Penkios iš pranešime nagrinėjamų valstybių narių šiuo metu dalyvauja VKM II. Viena iš jų – Estija – VKM II dalyvauja nuo 2004 m. birželio 28 d. Trys valstybės narės – Kipras, Latvija ir Malta – prie mechanizmo prisijungė 2005 m. gegužės 2 d. Dar viena valstybė – Slovakija – VKM II dalyvauja nuo 2005 m. lapkričio 28 d. Jų valiutų kursų pokyčiai euro atžvilgiu parodyti nuo 2004 m. lapkričio 1 d. iki 2006 m. spalio 31 d. Valiutų kursų pokyčiai nuo 2004 m. lapkričio mėn. naudojami kaip orientyras palyginimo tikslais, kai nėra centrinio kurso VKM II. Remiamasi ankstesniuose pranešimuose taikyta tvarka, neišreiškiant jokios nuomonės apie valiutos kurso tinkamumą.

Todėl, kad pranešime pateikiami duomenys apie nominalųjį valiutos kursą euro atžvilgiu, čia taip pat trumpai apžvelgiami su esamo valiutos kurso tvarumu susiję rodikliai. Jie gaunami remiantis realiojo dvišalio ir efektyviojo kursų pokyčiais, mokėjimų balanso einamąja, kapitalo ir finansų sąskaitomis ir šalies grynąja tarptautinių investicijų pozicija ilgesniu laikotarpiu. Atsižvelgiant į rinkų integraciją, analizuojama ir euro zonos užimama dalis visoje šalies užsienio prekyboje.

Sutarties nuostatos, reglamentuojančios ilgalaikių palūkanų normų raidą ir kaip jas pritaiko ECB, bendrais bruožais aprašoma 4 intarpe.

4 intarpas

ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ RAIDA

1 Sutarties nuostatos

Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje reikalaujama:

„valstybės narės pasiekto konvergencijos ir jos dalyvavimo Europos pinigų sistemos valiutų kurso mechanizme patvarumo, kurį atspindi ilgalaikės palūkanos“.

Protokolo dėl konvergencijos kriterijų, nurodytų Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje, 4 straipsnyje nustatyta, kad:

„Šios Sutarties 121 straipsnio 1 dalies ketvirtoje įtraukoje paminėtas palūkanų normų konvergencijos kriterijus reiškia, kad per vienus metus iki vertinimo valstybės narės vidutinės

nominaliosios ilgalaikės palūkanos neturi būti daugiau kaip 2 procentiniais punktais didesnės už tą lygį, kurį pasiekė ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios. Apskaičiuojamos ilgalaikių vyriausybės obligacijų ar atitinkamų vertybinių popierių palūkanų normos atsižvelgiant į skirtumus nacionaliniuose apibrėžimuose.“

2 Sutarties nuostatų taikymas

Šiame pranešime ECB Sutarties nuostatas pritaiko taip, kaip nurodyta toliau:

- Pirma, dėl „vidutinių nominaliųjų ilgalaikių palūkanų normų“, stebimų „vienus metus iki vertinimo“, reikia paminėti, kad šios ilgalaikės palūkanų normos apskaičiuojamos kaip aritmetinis paskutinių 12 mėnesių, kurių duomenys yra įtraukti į SVKI, vidurkis. Šio rodiklio nagrinėjimo laikotarpis pranešime – nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn.
- Antra, teiginys „ne daugiau kaip trys valstybės narės, kuriose kainos yra stabiliausios“, vartojamas apibrėžti kontrolinį dydį, taikomas panaudojant tų pačių trijų šalių, kaip ir apskaičiuojant kainų stabilumo kriterijaus kontrolinį dydį, nesvertinį aritmetinį ilgalaikių palūkanų normų vidurkį. Per šiame pranešime nagrinėjamą laikotarpį ilgalaikės palūkanų normos šiose trijose šalyse buvo 3,7% Švedijoje, 3,7% Suomijoje ir 5,2% Lenkijoje, o jų vidutinės palūkanos sudarė 4,2%, prie kurių pridėjus 2 procentinius punktus kontrolinis dydis yra 6,2%.

Palūkanų normos buvo apskaičiuojamos pagal turimas suderintas ilgalaikes palūkanų normas, sudarytas konvergencijai įvertinti.

Jei nėra tam tikros šalies suderintų ilgalaikių palūkanų normų duomenų, pagal galimybes atliekama bendra finansinių rinkų analizė, atsižvelgiant į valdžios sektoriaus skolos santykio lygį ir kitus atitinkamus rodiklius, siekiant įvertinti valstybės narės pasiekto konvergencijos ir jos dalyvavimo VKM II patvarumą.

Kaip jau buvo minėta, Sutartyje aiškiai nurodoma siekti „konvergencijos patvarumo“, kurį atspindi ilgalaikės palūkanų normos. Todėl nagrinėjamo laikotarpio – nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. – raida vertinama atsižvelgiant į ilgalaikes palūkanų normas per paskutinius dešimt metų (ar per laikotarpį, kurio duomenys turimi) ir į pagrindinius veiksnius, nulemiančius skirtumus vidutinių ilgalaikių palūkanų normų euro zonoje atžvilgiu.

Galiosiai pagal Sutarties 121 straipsnio 1 dalį reikalaujama, kad šiame pranešime būtų apibūdinta keletas kitų svarbių veiksnių, kaip antai: „ekiu raida, rinkų integracijos rezultatai, mokėjimų balanso einamosios sąskaitos būklė,

vienetinių darbo sąnaudų raida ir kiti kainų rodikliai“. Šie veiksniai apžvelgiami kitame skyriuje pagal atskirus anksčiau minėtus kriterijus. Kadangi nuo 1999 m. sausio 1 d. įvestas euro, ekiu raida išsamiau neaptariama.

Statistinius duomenis, naudojamus konvergencijos kriterijų taikymui, pateikė Europos Komisija (žr. suvestinę lentelę) bendradarbiaudama su ECB ilgalaikių palūkanų normų atveju. Konvergencijos duomenys apie kainų ir ilgalaikių palūkanų normų pokyčius yra pateikti iki 2006 m. lapkričio mėn. – tai paskutinis mėnuo, kurio duomenys buvo gauti nustatant SVKI. Valiutų kursų duomenys pateikiami už laikotarpį iki 2006 m. spalio 31 d. Duomenys

apie fiskalines pozicijas apima laikotarpį iki 2005 m. Taip pat atsižvelgta į įvairiuose šaltiniuose pateikiamas prognozes kartu su naujausiomis valstybių narių konvergencijos programomis ir kitą konvergencijos tvarumo nagrinėjimui, atsižvelgiant į ateities perspektyvą, svarbią informaciją.

Šiame pranešime apie konvergenciją panaudoti paskutiniai statistikos duomenys pateikti 2006 m. lapkričio 17 d.

1.2 EKONOMINĖS KONVERGENCIJOS BŪKLĖ

Šiame pranešime apie konvergenciją nagrinėjamos visoms devynioms šalims taikoma išlyga EPS trečiojo etapo atžvilgiu, bet, priešingai negu Danija ir Jungtinė Karalystė, jos neturi ypatingo statuso. Todėl Sutartis jas įpareigoja įsivesti eurą, o tai reiškia, kad jos privalo siekti įvykdyti visus konvergencijos kriterijus.

Palyginti su 2004 m. pranešime apie konvergenciją aprašyta situacija, dauguma vertinamų valstybių padarė pažangą siekdamas ekonominės konvergencijos, tačiau kai kuriose šalyse susidurta su sunkumais. Jeigu kalbėsime apie kainų stabilumo kriterijų, keturiose iš šiame pranešime vertinamų šalių 12 mėnesių vidutinė infliacija buvo mažesnė už kontrolinį dydį, t. y. tiek pat valstybių kaip ir 2004 m. pranešimo, kuriame buvo vertinama 11 šalių, rengimo metu. Tačiau kai kuriose šalyse, kuriose infliacija didesnė negu kontrolinis dydis, pastaraisiais metais ji gerokai padidėjo. Kalbant apie devynių vertinamų valstybių narių biudžeto rodiklius, reikia paminėti, kad penkiose nustatytas perviršinis deficitas (2004 m. pranešimo apie konvergenciją rengimo metu – šešiose šalyse). Nors rengiant 2004 m. pranešimą apie konvergenciją tik trijose iš dabar vertinamų šalių fiskalinio deficito ir BVP santykis buvo mažesnis negu Sutartyje nustatytas 3% kontrolinis dydis arba buvo užfiksuotas fiskalinis perviršis, rengiant šį pranešimą tokia situacija yra susiklosčiusi penkiose šalyse (atsižvelgiant į tai, kad Lenkijos

ir Švedijos atveju privalomų pensijų fondų programos priskiriamos valdžios sektoriui). Vis dėlto daugumoje vertinamų valstybių būtina tęsti fiskalinę konsolidaciją. Šalių skaičius, kuriose valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis mažesnis negu 60% kontrolinis dydis, sumažėjo iki šešių. Jeigu kalbėtume apie valiutų kurso kriterijų, penkios iš šiame pranešime vertinamų valiutų dalyvauja VKM II. Pažanga padaryta ir ilgalaikių palūkanų konvergencijos srityje. Dabar septyniose šalyse jos yra mažesnės negu kontrolinis dydis, palyginti su šešiomis šios grupės valstybėmis rengiant 2004 m. pranešimą apie konvergenciją.

Vertinant konvergencijos kriterijų įgyvendinimą, svarbiausia yra tvarumas. Konvergencija turi būti ilgalaikė, o ne tik tam tikru momentu. Siekdamas skatinti tvarios konvergencijos aukštą lygį, atitinkamos šalys turi ir toliau iš esmės tęsti taikytas priemones. Pirmiausia ir svarbiausia – užtikrinti ir išlaikyti kainų stabilumą esant euro atžvilgiu nustatytam valiutos kursui, taip pat svarbu užtikrinti ir išlaikyti patikimus valstybės finansus. Ilgalaikių politikos pokyčių būtinybę nulemia bendra našta, susidaranti dėl: 1) palyginti didelių viešųjų sektorių, o tai parodo didelės valstybės išlaidos, palyginti su šalimis, kuriose vienam gyventojui tenka panašus pajamų lygis; 2) prognozuojamų sparčių ir žymių demografinių pokyčių; 3) didelių netiesioginių fiskalinių išpareigojimų kai kuriose šalyse; 4) didelio nedarbo ir mažo užimtumo kai kuriose šalyse – remiantis daugeliu tyrimų, tai didžia dalimi struktūrinio pobūdžio problema, o kitose šalyse pradeda trūkti darbo jėgos; 5) didelio einamosios sąskaitos deficito, kurį daugelyje vertinamų šalių tik iš dalies padengia tiesioginių užsienio investicijų įplaukos, o tai rodo, kad reikia užtikrinti išorės pozicijų tvarumą. Be to, dėl kai kuriose valstybėse narėse, kurios į ES įstojo 2004 m. gegužės mėn., likusių su perėjimu į rinkos ekonomiką susijusių neišspręstų klausimų, tokių kaip prekių rinkų liberalizavimas, tolesnis administruojamųjų kainų prisitaikymas prie rinkos nulemtu lygio ir pajamų lygio konvergencija, gali susidaryti papildomas spaudimas kainų arba nominaliojo valiutų kurso didėjimui.

KAINŲ STABILUMO KRITERIJUS

Per 12 mėnesių nagrinėjamą laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. kainų stabilumo kriterijaus kontrolinis dydis buvo 2,8%. Jis buvo gautas prie šių 12 mėnesių SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos Lenkijoje (1,2%), Suomijoje (1,2%) ir Švedijoje (1,5%) nesvertinio aritmetinio vidurkio pridėjus 1,5 procentinio punkto. Atsižvelgiant į atskirų šalių veiklos rodiklius per nagrinėjamą laikotarpį, buvo nustatyta, kad keturių valstybių narių (Čekijos, Kipro, Lenkijos ir Švedijos) iš devynių vidutinis infliacijos, apskaičiuotos pagal SVKI, lygis mažesnis už kontrolinį dydį. O kitose penkiose šalyse SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija buvo didesnė negu kontrolinis dydis. Didžiausi nukrypimai buvo užfiksuoti Estijoje, Latvijoje ir Slovakijoje (žr. suvestinę lentelę).

Per pastaruosius dešimt metų daugumoje vertinamų valstybių, ypač Vidurio ir Rytų Europos šalyse, kurios 2004 m. gegužės mėn. įstojo į ES, infliacija iš lėto sumažėjo nuo gana didelio pradinio lygio. Kitose šalyse, ypač Švedijoje ir šiek tiek mažiau Kipre bei Maltoje, infliacija buvo palyginti maža to paties laikotarpio didžiąją dalį (retkarčiais infliacijai padidėjant Kipre).

Tokia infliacijos kaita ilgesnės trukmės laikotarpiu vyko susiklosčius palyginti dinamiškoms ekonominėms sąlygoms, ypač Vidurio ir Rytų Europos valstybėse. Keli veiksniai turėjo įtakos produkcijos augimo spartai šiose šalyse. Pirma, praėjusio amžiaus paskutinį dešimtmetį pasiektas makroekonominis stabilumas ir baigtos struktūrinės reformos skatino gamybos apimčių didėjimą – ne tik tiesiogiai, bet ir per didelius tiesioginių užsienio investicijų srautus daugumoje iš vertinamų šalių, o tai leido atsirasti naujoms technologijoms ir palyginti sparčiai didėti produktyvumui. Be to, mažesnės palūkanų normos ir geresnės galimybės gauti paskolą palaikė vidaus paklausą. Įstojimas į ES taip pat palaikė vijimosi (konvergencijos) procesą. Tačiau kartais šiose šalyse gamybos augimui įtakos turėjo ir keli neigiami išorės sukretimai,

tokie kaip 1998 m. Rusijos krizė arba 2001 m. ir 2002 m. pasaulio ekonomikos sulėtėjimas.

Vertinant pastarojo meto tendencijas, nuo 2004 m., kai buvo paskelbtas pranešimas apie konvergenciją, daugelyje šalių infliacija didėjo. Ši tendencija susijusi su pakilusiomis pasaulinėmis energijos kainomis, o kai kuriose valstybėse, koreguojant administruojamąsias ir rinkos kainas, tai turėjo įtakos vartotojų kainoms. Be to, kai kuriose šalyse infliacijos raidai pastaruosiu metu įtakos turėjo padidėjusios maisto produktų kainos, kurios 2005 m. labai nedaug didėjo arba mažėjo, o 2006 m. pradėjo kilti sparčiau. Spaudimą infliacijai padidino vidaus paklausos spartaus augimo, kurį skatino realiųjų pajamų ir kredito greito didėjimo veikiamas namų ūkių vartojimas, daugumoje vertintų šalių ir su įstojimu į ES susijusio netiesioginių mokesčių ir administruojamųjų kainų didėjimo derinys. Kai kuriose sparčiai augančios ekonomikos šalyse infliacija ūgtelėjo ir dėl padidėjusių vienetinių darbo sąnaudų. Tačiau neseniai kritusios apyvartinių prekių, pavyzdžiui, drabužių ir avalynės, kainos leidžia manyti, kad infliacija mažėja dėl pasikeitusių importo tendencijų – orientuojamasi į mažomis sąnaudomis gaminančias šalis.

Kalbant apie ateities perspektyvas, pažymėtina, kad daugumoje šalių infliacijos raidos perspektyvai labai didelę įtaką daro lūkesčiai, kad vidaus ir išorės paklausa toliau sparčiai didės, o tai kartu su sudėtingesnėmis sąlygomis darbo rinkoje gali sukelti spaudimą kainų augimui. Tai ypač pasakytina apie šalis, kurios susiduria su pasiūlos apribojimais ir kuriose pinigų politika, fiskalinė politika ir (arba) darbo užmokesčio kaita nepakankamai prisideda prie kainų stabilumo. Ši situacija taip pat padidina kredito ir turto rinkų perdėto augimo riziką naujosiose ES valstybėse narėse. Be to, administruojamųjų kainų pokyčiai ir netiesioginių mokesčių koregavimas (iš dalies susijęs su 2004 m. stojimo sutartyse numatytų išipareigojimų vykdymu) tikriausiai ir toliau daugelyje valstybių bus pagrindiniai infliaciją didinantys veiksniai ateinančiais metais.

Sparčiai augančios ekonomikos šalyse dėl kainų tokio kilimo gali pasireikšti antrinis poveikis, dėl kurio gali atsirasti didesnis ir ilgiau trunkantis infliacinis spaudimas.

Vertinant ilgesnės trukmės laikotarpį, tikėtina, kad vijimosi procesas turės poveikį infliacijai arba nominaliesiems valiutų kursams, ypač šalyse, kuriose BVP vienam gyventojui ir kainų lygiai vis dar gerokai mažesni negu euro zonoje. Tačiau tiksliai įvertinti šio proceso poveikį yra sunku.

Siekiant sukurti tvariam kainų stabilumui palankias sąlygas, šiame pranešime nagrinėjamos šalyse reikės, kad fiskalinė politika būtų pasverta, o darbo užmokesčio augimas – nuosaikus. Daugeliu atvejų reikia imtis tolesnių fiskalinės politikos priemonių, ypač tokių kaip patikimi konsolidacijos veiksmai, siekiant išlaikyti, toliau stiprinti ar sukurti kainų stabilumui palankią aplinką. Darbo užmokesčio didėjimas neturėtų būti didesnis už darbo našumo augimą atsižvelgiant į darbo rinkos sąlygas ir pokyčius konkuruojančiose šalyse. Be to, siekiant padidinti lankstumą ir išlaikyti palankias ekonominės plėtros ir užimtumo didinimo sąlygas, reikia ir toliau imtis priemonių reformuoti prekių ir darbo rinkas. Galiausiai labai svarbu vykdyti tinkamą pinigų politiką visose šalyse, kad būtų pasiekta ilgalaikė konvergencija kainų stabilumui užtikrinti.

VALDŽIOS SEKTORIAUS BIUDŽETO POZICIJOS KRITERIJUS

Kalbant apie analizuojamų devynių valstybių narių biudžeto rodiklius, reikia paminėti, kad penkiose šalyse (Čekijoje, Lenkijoje, Maltoje, Slovakijoje ir Vengrijoje) šiuo metu yra perviršinis deficitas. 2005 m. trijose šalyse (Estijoje, Latvijoje ir Švedijoje) buvo užfiksuotas fiskalinis perviršis, o šešiose – fiskalinis deficitas. Dviejose (Kipre ir Lenkijoje) iš šešių šalių su fiskaliniu deficitu jo santykis buvo mažesnis negu Sutartyje nurodytas 3% kontrolinis dydis. Keturiuose šalyse (Čekijoje, Maltoje, Slovakijoje ir Vengrijoje) buvo užfiksuotas didesnis negu 3%

BVP deficitas. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. Estijos ir Švedijos biudžetai ir toliau bus perviršiniai. Prognozuojama, kad Čekijoje, Kipre, Lenkijoje ir Maltoje deficitas sumažės, o Latvijoje biudžeto balansas keisis iš perviršio į deficitą. Prognozuojama, kad Vengrijoje ir Slovakijoje deficito santykis padidės. Numatoma, kad šiose dviejose šalyse ir Čekijoje deficito santykis ir toliau bus didesnis negu 3% kontrolinis dydis (žr. suvestinę lentelę). Atsižvelgiant į 2004 m. kovo 2 d. Eurostat sprendimą, Lenkijos ir Švedijos atveju skola ir deficitas apima privalomas finansuojamas pensijų programas, priskiriamas valdžios sektoriui. Tokia procedūra nebus taikoma nuo 2007 m. balandžio mėn. paskelbus kitą perviršinio deficito procedūrą. Lenkijoje deficito santykis 2005 m. ir 2006 m. buvo didesnis už 3% kontrolinį dydį, jei prie valdžios sektoriaus nepriskiriamos privalomos finansuojamų pensijų programos.

Jeigu kalbėtume apie valdžios sektoriaus skolą, paminėtina tai, kad trijų šalių (Kipro, Maltos ir Vengrijos) skolos santykis 2005 m. buvo didesnis už 60% BVP kontrolinį dydį. Kipre ir Maltoje šis santykis mažėjo: Kipre skolos santykis buvo 69,2% (1,1 procentinio punkto mažesnis negu 2004 m.), o Maltoje – 74,2% (0,7 procentinio punkto mažesnis negu 2004 m.). 2005 m. Vengrijoje skolos santykis sudarė 61,7% BVP, t. y. buvo 2,3 procentinio punkto didesnis, palyginti su ankstesniais metais. Kitose šalyse skolos santykis buvo apie 50% BVP (Švedijoje) arba mažiau.

Vertinant laikotarpį nuo 1996 m. iki 2005 m., skolos ir BVP santykis labai padidėjo Čekijoje, Kipre ir Maltoje, t. y. atitinkamai 18, 19 ir 36 procentiniais punktais. Estijoje, Vengrijoje ir Švedijoje, priešingai, 2005 m. skolos santykis buvo daug mažesnis negu pirmaisiais šio laikotarpio metais, o Latvijoje, Lenkijoje ir Slovakijoje pasikeitimas buvo nedidelis, nors svyravimų šiuo laikotarpiu buvo. Skolos santykio didėjimo svarbiausios priežastys – didelis pirminis deficitas bei žymus deficito ir skolos koregavimas. Panašu, kad pastaraisiais metais skolos santykis arba stabilizavosi, arba

sumažėjo daugelyje šalių, daugiausia dėl mažesnio pirminio deficito. Tik Vengrijoje skolos santykis pradėjo didėti 2002 m. ir iš dalies pakreipė santykio mažėjimą nagrinėjamo laikotarpio pradžioje priešinga kryptimi.

Prognozuojama, kad 2006 m. skolos santykis mažės daugelyje šalių. Numatoma, kad Kipre ir Maltoje jis sumažės, bet ir toliau bus didesnis negu 60% kontrolinis dydis (žr. suvestinę lentelę). Tikimasi, kad Vengrijoje skolos santykis ir toliau didės.

Be to, daugumoje vertinamų valstybių, ypač tose, kur vis dar perviršinis deficitas, būtina tęsti fiskalinę konsolidaciją. Šalys, kuriose deficitas yra per 3% BVP, turėtų jį sumažinti iki mažesnio negu kontrolinis dydis lygio kiek įmanoma greičiau prieš pasibaigiant skirtam laikotarpiui. Valstybės, kurių biudžeto deficitas yra mažesnis už kontrolinį dydį, taip pat turi imtis gana griežtų konsolidavimo veiksmų vidutinės trukmės tikslams pasiekti, kaip numatyta Stabilumo ir augimo pakte, ir dėl gyventojų senėjimo kylantiems biudžeto uždaviniams spręsti.

Konsolidacija būtina daugelyje šalių valstybės finansų tvarumui užtikrinti. Kipre, jei nebus deficito ir skolos koregavimo, o bus išlaikomas bendro ir pirminio balanso santykių dabartinis lygis, skolos santykis mažėtų tik labai palengva. Maltoje tokios politikos nepakaktų skolos santykiui sumažinti, o Vengrijoje jos taikymas labai greitai padidintų skolos santykį. Čekijoje ir Lenkijoje taikant tokią politiką per nagrinėjamą dešimties metų laikotarpį skolos santykis pasiektų kontrolinį dydį arba būtų didesnis (Lenkijoje) už jį. O Slovakijoje skolos santykis padidėtų, bet būtų mažesnis negu kontrolinis dydis. Kitose šalyse santykis ir toliau būtų daug mažesnis negu 60% BVP per visą nagrinėjamą laikotarpį. Be to, prognozuojama, kad gyventojų senėjimas daugelyje šalių fiskalinę našta padidins, o kai kuriose šalyse – net labai.

VALIUTŲ KURSO KRITERIJUS

Šiame pranešime nagrinėjamos šalys, išskyrus Švediją, įstojo į ES 2004 m. gegužės 1 d. Kaip

ES valstybės narės, kurioms taikoma išlyga, kiekviena iš jų turi laikyti valiutos kurso politiką bendru reikalu ir bet kuriuo metu gali kreiptis dėl dalyvavimo VKM II. Iš visų pranešime apie konvergenciją nagrinėjamų šalių tik Estija dalyvavo VKM II bent paskutinius dvejus metus iki tyrimo, kaip numatyta Sutarties 121 straipsnyje. Kipras, Latvija ir Malta dalyvauja VKM II nuo 2005 m. gegužės 2 d., t. y. maždaug 18 mėnesių iš dvejų metų laikotarpio, o Slovakija dalyvauja nuo 2005 m. lapkričio 28 d., t. y. mažiau negu vieni metai iš dvejų metų laikotarpio. Keturių šalių – Čekijos, Lenkijos, Švedijos ir Vengrijos – valiutos šiuo laikotarpiu valiutų kurso mechanizme nedalyvavo.

Sutikimai, kad šalys dalyvautų VKM II, buvo pagrįsti valdžios institucijų pasiryžimu, be kitų dalykų, vykdyti pasvertą fiskalinę politiką, skatinti darbo užmokesčio nuosaikumą, neleisti didėti kredito augimui ir toliau įgyvendinti struktūrines reformas. Keleto šalių atveju prisijungimas prie VKM II buvo susijęs su vienašaliais jų išipareigojimais palaikyti mažesnes svyravimo ribas. Vienašaliai išipareigojimai nesuteikia ECB jokių papildomų įpareigojimų. Buvo pritarta, kad Estija prisijungtų prie VKM II su savo valiutų valdybos modeliu. Maltos valdžios institucijos pareiškė, kad jos išlaikys Maltos liros ir euro centrinį kursą, o Latvijos valdžios institucijos paskelbė, kad jos išlaikys centrinį lato ir euro kursą ir $\pm 1\%$ jo svyravimo ribas.

Šiame pranešime nagrinėjamos VKM II esančios nė vienos valiutos centrinis kursas nebuvo nuvertintas per aptariamą laikotarpį. Daugelis valiutų kursų nepakito savo centrinių kursų atžvilgiu arba buvo jiems artimi. Estijos krona ir Maltos lira nenukrypo nuo savo centrinių kursų, o Kipro svaro ir Latvijos lato kursas kito labai nedaug ir buvo aukštesnėje standartinių VKM II svyravimo ribų pusėje. Vis dėlto Slovakijos krona kito nuo $-0,2\%$ mažiau iki $5,0\%$ daugiau negu centrinis kursas (remiantis dienos duomenų 10 dienų slenkančiu vidurkiu). Atsižvelgiant į tai, kad šios šalys įgyvendina į valiutos kurso stabilumą orientuotą

politiką, jos reguliariai veikė užsienio valiutų rinkose. Slovakijoje valiutos kursas svyravo palyginti daug. Slovakijos kronai prisijungus prie VKM II, ja dažnai buvo prekiaujama gerokai didesniu kursu, palyginti su jos centriniu kursu euro atžvilgiu, aukštesnėje standartinių svyravimo ribų pusėje. Tačiau 2006 m. antrąjį ketvirtį ji laikinai patyrė kursą mažinantį poveikį, atsiradusį daugiausia dėl rinkos susirūpinimo fiskalinės politikos padėtimi ateityje, atsiradus naujai Vyriausybei ir dėl tarptautinių investuotojų didėjančio nenoro rizikuoti kylančios rinkos ekonomikoje. Dėl to 2006 m. liepos mėn. Slovakijos valiuta laikinai buvo prekiaujama šiek tiek mažesniu negu jos centrinis kursas VKM II. Siekdamas sustiprinti kroną ir riboti valiutos kurso svyravimą, *Národná banka Slovenska* aktyviai vykdė intervencijas užsienio valiutų rinkose. Galiausiai, bankui patikslinus prognozes ir numačius didesnę infliaciją, buvo padidintos ir pinigų politikos nustatytos palūkanų normos. Dėl to trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumas vėl padidėjo iki 1,6 procentinio punkto per tris mėnesius iki 2006 m. spalio mėn. Po to, spalio 31 d., kronos kursas ir vėl buvo gerokai didesnis negu centrinis kursas.

Kalbant apie VKM II nedalyvaujančias valiutas, per laikotarpį nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Čekijos krona ir Lenkijos zlotas sustiprėjo euro atžvilgiu. Švedijos kronos kursas 2006 m. spalio mėn. buvo šiek tiek mažesnis negu 2004 m. lapkričio mėn. Tačiau Vengrijos forintas gerokai nuvertėjo, palyginti su 2004 m. lapkričio mėn. vidutiniu lygiu, ir labiau svyravo nuo 2006 m. balandžio mėn., o tai susiję su palyginti nestipriais šalies ekonomikos pagrindais. Tą taip pat rodo didelis fiskalinis deficitas ir palyginti didelis mokėjimų balanso einamosios sąskaitos deficitas.

Nuo 2006 m. lapkričio 1 d. iki 2006 m. lapkričio 17 d., statistikos duomenų įtraukimo į šį pranešimą galutinės datos, užsienio valiutų rinkose reikšmingų svyravimų nebuvo.

ILGALAIKIŲ PALŪKANŲ NORMŲ KRITERIJUS

Per 12 mėnesių nagrinėjamą laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. ilgalaikių palūkanų normų kriterijaus kontrolinis dydis buvo 6,2%. Jis buvo apskaičiuotas prie trijų šalių, įtrauktų skaičiuojant kontrolinį kainų stabilumo kriterijaus dydį, t. y. Švedijos (3,7%), Suomijos (3,7%) ir Lenkijos (5,2%), nesvertinio aritmetinio ilgalaikių palūkanų normų vidurkio pridant 2 procentinius punktus.

Per nagrinėjamą laikotarpį septynių (Čekijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Maltos, Slovakijos ir Švedijos) iš visų nagrinėtų valstybių narių vidutinės ilgalaikės palūkanų normos buvo mažesnės už kontrolinį dydį (žr. suvestinę lentelę). Ilgalaikių palūkanų normų skirtumai euro zonos vidurkio atžvilgiu vidutiniškai buvo palyginti nedideli beveik visose šiose šalyse. 2006 m. spalio mėn. palūkanų normų skirtumai euro zonos atžvilgiu buvo didesni Slovakijoje ir Latvijoje – atitinkamai 54 ir 67 baziniai punktai.

Lenkijoje palūkanų normų skirtumas buvo pakankamai didelis – nagrinėjamu laikotarpiu vidutiniškai sudarė 146 bazinius punktus. Vengrijoje nagrinėjamu laikotarpiu ilgalaikės palūkanų normos (7,1%) buvo didesnės negu kontrolinis dydis, o dešimties metų palūkanų normų skirtumai euro zonos atžvilgiu vidutiniškai buvo 331 bazinis punktas. Šiose šalyse fiskalinės problemos ir išorinis ekonomikos nesubalansavimas atitinkamai skatino didelius ilgalaikių obligacijų skirtumus.

Kadangi nėra išvystytos Estijos kronomis išreikštų obligacijų rinkos ir kadangi valdžios sektoriaus skola nedidelė, nėra ir duomenų apie Estijos suderintas ilgalaikes palūkanų normas. Estijos finansų sistemoje eurui tenka labai didelė dalis, todėl sudėtingiau įvertinti konvergenciją iki euro įsivedimo. Tačiau, atsižvelgiant į mažą valdžios sektoriaus skolą ir remiantis bendra finansų rinkų analize, šiuo metu nėra ženklų, dėl kurių situaciją reikėtų vertinti neigiamai.

KITI VEIKSNIAI

Be anksčiau minėtų konvergencijos kriterijų, pranešime apie konvergenciją taip pat atsižvelgiama į daugelį kitų veiksnių, kurie išdėstyti Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje: rinkų integracijos rezultatus, mokėjimų balansų einamųjų sąskaitų būklę ir pokyčius, vienetinių darbo sąnaudų ir kitų kainų indeksų analizę. Šie veiksniai nagrinėjami šalių skirsniuose pagal atskirus anksčiau išdėstytus kriterijus. Kadangi nuo 1999 m. sausio 1 d. įvestas euro, ekiu raida išsamiau neaptariama.

Suvestinė lentelė. Ekonominiai konvergencijos kriterijai

(išskyrus valiutos kurso kriterijų)

		Infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu ¹⁾	Ilgalaikė palūkanų norma ²⁾	Valdžios sektoriaus perteklius (+) arba deficitas (-) ³⁾	Bendra valdžios skola ³⁾
Čekija	2004	2,6	4,8	-2,9	30,7
	2005	1,6	3,5	-3,6	30,4
	2006	2,2	3,8	-3,5	30,9
Estija	2004	3,0	-	2,3	5,2
	2005	4,1	-	2,3	4,5
	2006	4,3	-	2,5	4,0
Kipras	2004	1,9	5,8	-4,1	70,3
	2005	2,0	5,2	-2,3	69,2
	2006	2,3	4,1	-1,9	64,8
Latvija	2004	6,2	4,9	-0,9	14,5
	2005	6,9	3,9	0,1	12,1
	2006	6,7	3,9	-1,0	11,1
Vengrija	2004	6,8	8,2	-6,5	59,5
	2005	3,5	6,6	-7,8	61,7
	2006	3,5	7,1	-10,1	67,6
Malta	2004	2,7	4,7	-5,0	74,9
	2005	2,5	4,6	-3,2	74,2
	2006	3,1	4,3	-2,9	69,6
Lenkija	2004	3,6	6,9	-3,9	41,8
	2005	2,2	5,2	-2,5	42,0
	2006	1,2	5,2	-2,2	42,4
Slovakija	2004	7,5	5,0	-3,0	41,6
	2005	2,8	3,5	-3,1	34,5
	2006	4,3	4,3	-3,4	33,0
Švedija	2004	1,0	4,4	1,8	50,5
	2005	0,8	3,4	3,0	50,4
	2006	1,5	3,7	2,8	46,7
Kontrolinis dydis ⁴⁾		2,8%	6,2%	-3%	60%

Šaltiniai: ECB, Eurostat ir Europos Komisija.

1) Metinis vidutinis pokytis procentais. 2006 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn.

2) Procentais, metinis vidurkis. 2006 m. duomenys apima laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn.

3) Palyginti su BVP, procentais. Europos Komisijos tarnybų prognozė 2006 m.

4) Infliacijos, apskaičiuotos SVKI pagrindu, ir ilgalaikių palūkanų normų kontroliniai dydžiai apima laikotarpį nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn., o valdžios sektoriaus deficito ir skolos atžvilgiu – 2005 m.

2 NACIONALINIŲ TEISĖS AKTŲ IR SUTARTIES SUDERINAMUMAS

2.1 ĮVADAS

2.1.1 BENDROS PASTABOS

Sutarties 122 straipsnio 2 dalis numato, kad ne rečiau kaip kartą per dvejus metus arba valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, prašymu ECB (ir Komisija) Sutarties 121 straipsnio 1 dalyje nustatyta tvarka pateikia ES Tarybai pranešimą. Kiekviename tokio pobūdžio pranešime turi būti išanalizuotas suderinamumas tarp, viena, kiekvienos valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionalinės teisės aktų, iš jų ir jos nacionalinio centrinio banko įstatymo, ir, antra, Sutarties 108 ir 109 straipsnių bei Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto (toliau – Statutas). Šis Sutarties įpareigojimas valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga, dar vadinamas „teisine konvergencija“. Įvertindamas teisinę konvergenciją, ECB neapsiriboja nacionalinių teisės aktų formaliu įvertinimu, bet taip pat gali įvertinti, ar atitinkamų nuostatų įgyvendinimas atitinka Sutarties ir Statuto dvasią. ECB yra ypač susirūpinęs dėl pastaruoju metu ryškėjančių ženklų, kad kai kurių valstybių narių nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančioms organams daromas spaudimas, o tai neatitinka Sutarties nuostatų dėl centrinio banko nepriklausomumo. Todėl ECB, prieš pateikdamas bet kokį galutinį teigiamą įvertinimą, patvirtinantį, kad valstybės narės nacionaliniai teisės aktai atitinka Sutartį ir Statutą, atidžiai stebės bet kokius pokyčius.

VALSTYBĖS NARĖS, KURIOMS TAIKOMA IŠLYGA, IR TEISINĖ KONVERGENCIJA

ECB išanalizavo teisinės konvergencijos lygį Čekijoje, Estijoje, Kipre, Latvijoje, Vengrijoje, Maltoje, Lenkijoje, Slovakijoje ir Švedijoje bei teisines priemones, kurių jos ėmėsi ar kurių reikia imtis norint pasiekti šį tikslą. Šios valstybės narės yra valstybės narės, kurioms taikoma išlyga, t. y. jos dar neišvedė euro. Švedijai valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, statusas buvo suteiktas ES Tarybos 1998 m. gegužės mėn. sprendimu. Kitoms valstybėms narėms taikomo Akto dėl stojimo sąlygų¹

4 straipsnis nurodo, kad: „Nuo įstojimo dienos kiekviena naujoji valstybė narė dalyvauja ekonominėje ir pinigų sąjungoje kaip valstybė narė, kuriai taikoma leidžianti nukrypti nuostata, kaip apibrėžta EB sutarties 122 straipsnyje.“ Slovėnijai taikoma išlyga buvo panaikinta nuo 2007 m. sausio 1 d. ir dėl to šiame pranešime nesvarstoma. Kaip ir Slovėnija, Lietuva buvo vertinta 2006 m. gegužės mėn. ECB pranešime apie konvergenciją ir šiame pranešime nesvarstoma. Danija ir Jungtinė Karalystė analizuojamos atskirame skyriuje (žr. 2 dalies 1 skyriaus 2 punktą).

Teisinės konvergencijos vertinimo tikslas – palengvinti ES Tarybai nuspręsti, kurios valstybės narės „įgyvendina būtinas sąlygas priimti bendrąją valiutą“. Teisės srityje tokios sąlygos ypač susijusios su centrinio banko nepriklausomumu ir nacionalinių centrinių bankų teisine integracija į Eurosystemą.

TEISĖS ĮVERTINIMO STRUKTŪRA

Teisės įvertinime naudojama ta pati ECB ir EPI ankstesnių pranešimų apie teisinę konvergenciją struktūra – ypač 2006 m. gegužės mėn. (apie Lietuvą ir Slovėniją), 2004 m. (apie Čekiją, Estiją, Kiprą, Latviją, Lietuvą, Vengriją, Malta, Lenkiją, Slovėniją, Slovakiją ir Švediją), 2002 m. (apie Švediją) ir 2000 m. (apie Graikiją ir Švediją) ECB pranešimų apie konvergenciją bei 1998 m. EPI pranešimo apie konvergenciją. Nacionalinės teisės aktų suderinamumas analizuojamas atsižvelgiant ir į visas įstatymų pataisas bei papildymus, priimtus iki 2006 m. lapkričio 17 d.

2.1.2 DANIJĄ IR JUNGVINĖ KARALYSTĘ

Šiame pranešime nevertinamos Danija ir Jungtinė Karalystė. Tai – valstybės narės, turinčios specialų statusą ir dar neišvedusios euro.

¹ Aktas dėl Čekijos Respublikos, Estijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos ir Slovakijos Respublikos stojimo sąlygų ir sutarčių, kuriomis yra grindžiama Europos Sąjunga, pritaikomųjų pataisų (OL L 236, 2003 09 23, p. 33).

Prie Sutarties pridėtame Protokole dėl tam tikrų su Danija susijusių nuostatų numatoma, kad Danijos Vyriausybė praneš ES Tarybai savo poziciją dėl dalyvavimo EPS trečiajame etape prieš Tarybos įvertinimą, kurio reikalaujama Sutarties 121 straipsnio 2 dalyje. Danija jau pranešė, kad nedalyvaus EPS trečiajame etape. Vadovaujantis Protokolo 2 straipsniu, tai reiškia, kad Danija laikoma valstybe nare, kuriai taikoma išlyga. Išvados apie Daniją buvo išdėstytos sprendime, kurį 1992 m. gruodžio 11–12 d. valstybių ar vyriausybių vadovai priėmė Viršūnių susitikime Edinburge. Šiame sprendime nurodoma, kad Danijai išsaugomos jos turimos teisės pinigų politikos srityje, numatytos nacionaliniuose įstatymuose ir teisės aktuose, taip pat išlaikomos *Danmarks Nationalbank* teisės pinigų politikos srityje. Kadangi Danijai taikomas Sutarties 108 straipsnis, *Danmarks Nationalbank* turi vykdyti reikalavimą siekti centrinio banko nepriklausomumo. 1998 m. EPI pranešime apie konvergenciją padaryta išvada, kad šis reikalavimas įvykdytas. Kadangi Danija turi specialų statusą, nuo 1998 m. jos konvergencija nebuvo vertinta. Tol, kol Danija nepraneš ES Tarybai apie savo ketinimą įsivesti bendrąją valiutą, nereikia numatyti *Danmarks Nationalbank* teisinės integracijos į ECBS ir nereikalingas joks teisinis suderinimas.

Remiantis prie Sutarties pridėtu Protokolu dėl tam tikrų su Jungtine Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalyste susijusių nuostatų, Jungtinė Karalystė niekaip neįpareigota pereiti į EPS trečiąjį etapą, nebent ji praneš ES Tarybai, kad ketina tai padaryti. 1997 m. spalio 30 d. Jungtinė Karalystė pranešė Tarybai, kad 1999 m. sausio 1 d. ji neketina įsivesti bendrosios valiutos, ir ši situacija nepasikeitė. Vadovaujantis šiuo pranešimu, Sutarties (tame skaičiuje 108 ir 109 straipsniai) ir Statuto tam tikros nuostatos Jungtinei Karalystei netaikomos. Todėl šiuo metu nėra teisinio reikalavimo užtikrinti, kad jos nacionaliniai teisės aktai (iš jų ir *Bank of England* įstatymas) būtų suderinti su Sutartimi ir Statutu.

2.2 SUDERINIMO APIMTIS

2.2.1 SUDERINIMO SRITYS

Siekiant nustatyti sritis, kuriose nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti, analizuojami šie klausimai:

- suderinamumas su Sutarties (108 straipsnis) ir Statuto (7 straipsnis ir 14 straipsnio 2 dalis) nuostatomis dėl nacionalinių centrinių bankų nepriklausomumo, taip pat su nuostatomis dėl konfidencialumo (Statuto 38 straipsnis);
- suderinamumas su piniginio finansavimo (Sutarties 101 straipsnis) ir privilegijos naudotis finansų įstaigomis (Sutarties 102 straipsnis) draudimais ir suderinamumas su vienoda žodžio „euro“ rašyba, kurios reikalauja Bendrijos teisė; ir
- teisinė nacionalinių centrinių bankų integracija į Eurosystemą (ypač Statuto 12 straipsnio 1 dalies ir 14 straipsnio 3 dalies atžvilgiu).

2.2.2 „SUDERINAMUMAS“ IR „SUVIENODINIMAS“

Sutarties 109 straipsnis reikalauja, kad nacionalinės teisės aktai būtų „suderinami“ su Sutartimi ir Statutu; todėl bet koks nesuderinamumas turi būti pašalintas. Nei Sutarties ir Statuto viršenybė nacionalinei teisei, nei nesuderinamumo pobūdis nedaro įtakos būtinybei laikytis šio įpareigojimo.

Reikalavimas, kad nacionalinė teisė būtų „suderinta“, nereiškia, jog Sutartis reikalauja, kad nacionalinio centrinio banko įstatymai būtų „suvienodinti“ tarpusavyje ar su Statutu. Nacionaliniai ypatumai gali ir toliau egzistuoti, jeigu jie nepažeidžia Bendrijos išimtinės kompetencijos pinigų srityje. Iš tiesų Statuto 14 straipsnio 4 dalis leidžia nacionaliniams centriniams bankams atlikti kitas, Statute nenumatytas, funkcijas, jeigu jos netrukdo ECBS tikslams ir uždaviniams. Nuostatos

nacionalinio centrinio banko įstatymuose, leidžiančios atlikti tokias papildomas funkcijas, yra aiškus aplinkybių, kurioms esant skirtumai gali išlikti, pavyzdys. Terminas „suderinamas“ daugiau nurodo, kad nacionalinė teisė ir nacionalinio centrinio banko įstatymai turi būti pakoreguoti siekiant pašalinti nesuderinamumus su Sutartimi ir Statutu bei užtikrinti reikalingą nacionalinių centrinių bankų integracijos į ECBS lygį. Konkrečiau tariant, turi būti pakoreguotos visos nuostatos, kurios pažeidžia nacionalinio centrinio banko nepriklausomumą, kaip apibrėžta Sutartyje, ir jo, kaip ECBS neatskiriamos dalies, vaidmenį. Todėl, norint tai pasiekti, nepakanka remtis vien tiktai Bendrijos teisės viršenybe nacionalinei teisei.

Sutarties 109 straipsnyje nustatyta pareiga apima tik nesuderinamumą su Sutartimi ir Statutu. Tačiau nacionalinės teisės aktai, nesuderinami su Bendrijos antriniais teisės aktais, turi būti suderinti su tokiais antriniais teisės aktais. Bendrijos teisės viršenybė neturi įtakos pareigai suderinti nacionalinę teisę. Šis bendras reikalavimas kyla ne tik iš Sutarties 109 straipsnio, bet ir iš Europos Bendrijų Teisingumo Teismo precedentų teisės².

Sutartis ir Statutas nenumato būdo, kuriuo nacionalinės teisės aktai turi būti suderinti. Tai gali būti įvykdyta pateikiant nuorodas į Sutartį ir Statutą arba įtraukiant jų nuostatas ir nurodant juos, arba išbraukiant nesuderinamas nuostatas, arba derinant šiuos metodus.

Taip pat, *inter alia*, siekiant nacionalinės teisės suderinamumo su Sutartimi ir Statutu bei užtikrinant jį, Bendrijos institucijos ir valstybės narės turi konsultuotis su ECB dėl teisinių nuostatų, priklausančių jo kompetencijai, projektų pagal Sutarties 105 straipsnio 4 dalį ir Statuto 4 straipsnį. 1998 m. birželio 29 d. Tarybos sprendimas 98/415/EB dėl nacionalinių institucijų konsultavimosi su Europos centriniu banku teisės akto projekto nuostatų klausimais³ aiškiai reikalauja, kad valstybės narės imtųsi priemonių, reikalingų užtikrinti šios pareigos laikymąsi.

2.3 NACIONALINIŲ CENTRINIŲ BANKŲ NEPRIKLAUSOMUMAS

Kalbant apie centrinio banko nepriklausomumo ir konfidencialumo klausimus, 2004 m. į ES įstojusią valstybę narių nacionalinė teisė turėjo būti suderinta, kad atitiktų atitinkamas Sutarties ir Statuto nuostatas, ir galioti 2004 m. gegužės 1 d. Švedija buvo įpareigota užtikrinti, kad reikalingi suderinimai įsigaliotų iki ECBS įkūrimo 1998 m. birželio 1 d.

2.3.1 CENTRINIO BANKO NEPRIKLAUSOMUMAS

1997 m. EPI nustatė centrinio banko nepriklausomumo požymių sąrašą (vėliau smulkiai aprašytą jo 1998 m. pranešime apie konvergenciją), kurie tuo metu buvo valstybių narių nacionalinės teisės, ypač nacionalinio centrinio banko įstatymų, įvertinimo pagrindas. Centrinio banko nepriklausomumo sąvoka apima įvairias nepriklausomumo rūšis, kurias reikia vertinti atskirai: funkcinę, institucinę, asmeninę ir finansinę nepriklausomumą. Paskutiniiais metais ECB priimtose nuomonėse šių centrinio banko nepriklausomumo aspektų analizė buvo toliau tobulinama. Šie aspektai bus pagrindas įvertinant, viena, valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, nacionalinės teisės ir, antra, Sutarties ir Statuto konvergencijos lygį.

FUNKCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Centrinio banko nepriklausomumas yra ne savitikslis, bet greičiau priemonė tikslui, kuris turi būti aiškiai apibrėžtas ir kuriam turi būti suteikta pirmenybė visų kitų tikslų atžvilgiu, pasiekti. Funkcinis nepriklausomumas reikalauja, kad kiekvieno nacionalinio centrinio banko pagrindinis tikslas būtų numatytas aiškiai ir teisiniu požiūriu apibrėžtu būdu bei visiškai atitiktų Sutarties nustatytą pagrindinį tikslą – užtikrinti kainų stabilumą. To siekiama nacionaliniams centriniams bankams numatant reikiamus būdus ir priemones šiam tikslui pasiekti nepriklausomai nuo bet kurios kitos

2 Žr., *inter alia*, Teisingumo Teismo sprendimą Europos Bendrijų Komisija prieš Prancūzijos Respubliką [1974 m.] (C-197/73, Rink. p. 359) („Code du Travail Maritime”).

3 OL L 189, 1998 07 03, p. 42.

valstybinės valdžios ar valdymo įstaigos. Sutarties nustatytas reikalavimas dėl centrinio banko nepriklausomumo atspindi visuotinai pripažintą nuomonę, kad siekti pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą – geriausiai gali visiškai nepriklausoma institucija, kurios įgaliojimai yra aiškiai apibrėžti. Centrinio banko nepriklausomumas yra visiškai suderinamas su nacionalinių centrinių bankų atsakomybe už savo sprendimus, kuri yra svarbus pasitikėjimo jų nepriklausomumo statusu stiprinimo aspektas. Tai reiškia skaidrumą ir dialogo su trečiosiomis šalimis palaikymą.

Kalbant apie laiką, tai Sutartis aiškiai nenustato, nuo kada valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, nacionaliniai centriniai bankai turėjo laikytis pagrindinio tikslo – užtikrinti kainų stabilumą, numatytą Sutarties 105 straipsnio 1 dalyje ir Statuto 2 straipsnyje. Švedijos atveju kilo klausimas, ar ši pareiga turėtų įsigalioti nuo tada, kai buvo įkurta ECBS, ar nuo euro įvedimo datos. 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju kilo klausimas, ar ji turėtų įsigalioti nuo tos datos, ar nuo euro įvedimo datos. Nors Sutarties 105 straipsnio 1 dalis netaikoma valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga (žr. Sutarties 122 straipsnio 3 dalį), Statuto 2 straipsnis taikomas tokioms valstybėms narėms (žr. Statuto 43 straipsnio 1 dalį). ECB palaiko nuomonę, kad nacionalinių centrinių bankų pareiga laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu Švedijos atveju prasideda 1998 m. birželio 1 d., o 2004 m. gegužės 1 d. į ES įstojusių valstybių narių atveju – nuo tos datos. Ši nuomonė pagrįsta tuo, kad vienas iš pagrindinių Bendrijos principų, būtent – kainų stabilumas (Sutarties 4 straipsnio 3 dalis), yra taikomas ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga. Ji taip pat pagrįsta Sutarties tikslu, kad visos valstybės narės turi siekti makroekonominės konvergencijos, įskaitant kainų stabilumą, kuriai skirti šie reguliarūs ECB ir Komisijos pranešimai. Ši išvada yra taip pat pagrįsta centrinio banko nepriklausomumu, kuris yra pateisinamas tikslai tuomet, jeigu bendras tikslas – kainų stabilumas – turi pirmenybę.

Šalių vertinimai šiame pranešime yra pagrįsti tokiomis išvadomis valstybių narių, kurioms taikoma išlyga, nacionalinių centrinių bankų pareigos laikyti kainų stabilumą savo pagrindiniu tikslu atžvilgiu.

INSTITUCINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Institucinio nepriklausomumo principą tiksliai apibrėžia Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis. Šie du straipsniai draudžia nacionaliniams centriniams bankams ir jų sprendimus priimančių organų nariams vadovautis Bendrijos institucijų ar organų, valstybių narių vyriausybių ar bet kokių kitų organų nurodymais ar juos vykdyti. Šie straipsniai taip pat draudžia Bendrijos institucijoms ir organams bei valstybių narių vyriausybėms daryti įtaką nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariams, kurių sprendimai gali turėti įtakos, kai nacionaliniai centriniai bankai atlieka su ECBS susijusius uždavinius.

Nepaisant to, ar nacionalinis centrinis bankas būtų organizuotas kaip valstybinis organas, ar kaip specialus viešosios teisės organas, ar paprasčiausiai kaip akcinė bendrovė, yra rizika, kad jo savininkas gali daryti įtaką jo sprendimams dėl užduočių, susijusių su ECBS, pasinaudodamas tokia nuosavybės teise. Tokia įtaka, daroma naudojantis akcininkų teisėmis ar kitaip, gali turėti poveikio nacionalinio centrinio banko nepriklausomumui ir todėl turi būti ribojama įstatymu.

Draudimas duoti nurodymus

Trečiųjų šalių teisės duoti nurodymus nacionaliniams centriniams bankams, jų sprendimus priimančioms organams ar pastarųjų nariams, jeigu jų veikla susijusi su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Draudimas tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti sprendimus

Trečiųjų šalių teisės tvirtinti, sustabdyti, panaikinti ar atidėti nacionalinių centrinių bankų sprendimus, jeigu jie susiję su ECBS

uždavinių atlikimu, yra nesuderinamos su Sutartimi ir Statutu.

Draudimas cenzūruoti sprendimus teisiniu pagrindu

Bet kokių organų, išskyrus nepriklausomus teismus, teisė cenzūruoti teisiniu pagrindu sprendimus, susijusius su ECBS uždavinių atlikimu, yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu, kadangi šių uždavinių vykdymas negali būti pakartotinai vertinamas politiniu lygiu. Valdytojo teisė sustabdyti ECBS ar nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų sprendimų įgyvendinimą teisiniu pagrindu ir vėliau pateikti juos galutinai patvirtinti politiniams organams yra tolygi pastangoms gauti trečiųjų šalių nurodymus.

Draudimas dalyvauti nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise

Trečiųjų šalių atstovų dalyvavimas nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančiuose organuose su balsavimo teise, sprendžiant su ECBS uždavinių atlikimu susijusius klausimus, net jeigu jie neturi sprendžiamojo balso teisės, yra nesuderinamas su Sutartimi ir Statutu.

Draudimas iš anksto derinti nacionalinio centrinio banko sprendimus

Įstatymų aiškiai numatyta nacionalinio centrinio banko pareiga iš anksto derinti savo sprendimus su trečiosiomis šalimis sukuria teisinį pagrindą, kuriuo besiremdamos trečiosios šalys gali daryti įtaką centrinio banko galutiniams sprendimams, ir todėl yra nesuderinama su Sutartimi ir Statutu.

Tačiau nacionalinių centrinių bankų dialogas su trečiosiomis šalimis netgi tais atvejais, kai įstatymas įpareigoja teikti informaciją ir keistis nuomonėmis, yra suderinamas su centrinio banko nepriklausomumu, jeigu:

- nebus pažeidžiamas nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų narių nepriklausomumas;

- bus visiškai atsižvelgiama į ypatingą valdytojų teisinę padėtį jiems einant ECB bendrosios tarybos narių pareigas; ir

- laikomasi Statute nustatytų konfidencialumo reikalavimų.

Nacionalinio centrinio banko sprendimus

priimančių organų narių pareigų aprobavimas

Įstatymų nuostatose dėl trečiųjų šalių (pvz., vyriausybių) teikiamo nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų narių (pvz., susijusių su sąskaitomis) pareigų aprobavimo turi būti numatyti tinkami saugikliai, kad tokia teisė nepažeistų nacionalinio centrinio banko atskiro nario gebėjimo nepriklausomai priimti sprendimus dėl su ECBS susijusių uždavinių (arba įgyvendinti sprendimus, priimtus ECBS lygiu). Rekomenduojama, kad aiški nuostata dėl to būtų numatyta nacionalinio centrinio banko įstatymuose.

ASMENINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Statuto nustatytas nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų narių kadencijos saugumas taip pat užtikrina centrinio banko nepriklausomumą. Valdytojais yra ECB bendrosios tarybos nariai. Statuto 14 straipsnio 2 dalis nustato, kad nacionalinio centrinio banko įstatymuose, be kita ko, turi būti numatyta ne trumpesnė kaip penkerių metų valdytojo kadencija. Tai kartu apsaugo valdytojus nuo savavališko jų atleidimo iš užimamų pareigų nustatant, kad valdytojus galima atleisti iš pareigų tik tuomet, jeigu jie nebeatitinka šioms pareigoms keliamų reikalavimų arba yra kalti padarę sunkų nusizengimą, ir suteikiant galimybę kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. Nacionalinio centrinio banko įstatymai turi atitikti šią nuostata kaip yra išdėstyta toliau.

Valdytojų pareigų ėjimo minimalus terminas

Vadovaujantis Statuto 14 straipsnio 2 dalimi, nacionalinio centrinio banko įstatymuose turi būti numatyta, kad valdytojo pareigų ėjimo terminas yra ne trumpesnis kaip penkeri metai. Tai nedraudžia nustatyti pareigų ėjimo ilgesnį

terminų, o neribotas pareigų ėjimo terminas nereikalauja keisti įstatymo, jei valdytojo atleidimo pagrindai yra suderinti su Statuto 14 straipsnio 2 dalimi. Jei nacionalinio centrinio banko įstatymas yra iš dalies keičiamas, tai iš dalies keičiantis įstatymas turi apsaugoti valdytojo ir kitų sprendimus priimančių organų narių, kuriems gali tekti pavaduoti valdytoją, teisę eiti pareigas.

Valdytojų atleidimo iš užimamų pareigų pagrindai

Nacionalinio centrinio banko įstatymai privalo užtikrinti, kad valdytojai negali būti atleidžiami iš užimamų pareigų dėl kitų priežasčių, išskyrus tas, kurios išvardytos Statuto 14 straipsnio 2 dalyje. Šio reikalavimo tikslas yra užkirsti kelią valdytoją skiriančiais valdžiai, ypač vyriausybei ar parlamentui, pasinaudoti teise valdytoją atleisti. Nacionalinio centrinio banko įstatymai turi arba numatyti atleidimo iš užimamų pareigų pagrindus, kurie būtų suderinti su Statuto 14 straipsnio 2 dalyje išvardytais pagrindais, arba neturi numatyti jokių atleidimo iš užimamų pareigų pagrindų (kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai).

Nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų kitų narių, ne valdytojų, susijusių su ECBS uždavinių vykdymu, teisės eiti pareigas apsauga ir atleidimo pagrindai

Grėsmė asmeniniam nepriklausomumui kiltų tada, kai valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos ir atleidimo pagrindų taisyklės nebūtų taikomos nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų kitiems nariams, ne valdytojams, susijusiems su ECBS uždavinių vykdymu⁴. Suteikti tokią pačią teisės eiti pareigas apsaugą reikalauja įvairūs Sutarties ir Statuto straipsniai. Statuto 14 straipsnio 2 dalis neapriboja valdytojų teisės eiti pareigas apsaugos, o Sutarties 108 straipsnis ir Statuto 7 straipsnis kalba ne apie valdytojus atskirai, o apie nacionalinių centrinių bankų „sprendimus priimančių organų narius“. Ypač tai yra taikoma tais atvejais, kai valdytojas yra pirmasis tarp lygių kolegų, turinčių lygias balsavimo teises, arba kai kitiems nariams gali tekti pavaduoti valdytoją.

Teisė į teisminę gynybą

Siekiant apriboti politinio pasirinkimo vertinant atleidimo iš užimamų pareigų pagrindus galimybę, nacionalinių centrinių bankų sprendimus priimančių organų nariai turi turėti teisę kreiptis į nepriklausomą teisumą ir apskųsti jų atleidimą iš pareigų.

Statuto 14 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad iš pareigų atleistas nacionalinio centrinio banko valdytojas dėl tokio sprendimo gali kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą. Nacionalinės teisės aktai turi arba remtis Statutu, arba neminėti teisės dėl tokio sprendimo kreiptis į Europos Bendrijų Teisingumo Teismą (kadangi Statuto 14 straipsnio 2 dalis yra taikoma tiesiogiai).

Nacionalinė teisė taip pat turi numatyti nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų kitų narių, dalyvaujančių vykdam su ECBS susijusius uždavinius, teisę kreiptis į nacionalinius teismus ir apskųsti atleidimą iš užimamų pareigų. Ši teisė gali būti arba bendrosios teisės reguliuojamu dalyku, arba nustatyta specialia norma. Net jei gali būti pareikšta, kad šia teise galima pasinaudoti pagal bendrąją teisę, dėl teisinio apibrėžtumo priežasčių patartina tokią teisminę gynybą numatyti konkrečiai.

Apsauga nuo interesų konflikto

Asmeninis nepriklausomumas taip pat reiškia, jog būtina užtikrinti, kad nesusikirstų nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų narių, jiems einant pareigas, interesai su pačių nacionalinių centrinių bankų interesais (taip pat – valdytojų ir ECB interesai) ir su bet kokia kita su ECBS uždavinių vykdymu susijusių sprendimus priimančių organų narių veikla, kurioje jie dalyvauja ir kuri gali kelti grėsmę jų asmeniniam nepriklausomumui. Paprastai su ECBS uždavinių atlikimu susijusių

4 Žr. 2005 m. rugpjūčio 4 d. ECB nuomonės CON/2005/26 *Národná banka Slovenska* prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio įstatymą Nr. 566/1992 Coll. dėl *Národná banka Slovenska*, projekto 8 pastraipą ir 2006 m. rugpjūčio 25 d. ECB nuomonės CON/2006/44 *Banca d'Italia* prašymu dėl *Banca d'Italia* statuto dalinio pakeitimo 3.3 pastraipą.

sprendimus priimančių organų nariai negali atlikti kitų funkcijų, kurios gali sukelti interesų konfliktą. Ypač tokių sprendimus priimančių organų nariai negali eiti pareigų ar turėti interesų, kurie gali daryti įtakos jų, kaip asmenų, einančių pareigas vykdomosios ar įstatymų leidžiamosios valdžios – centrinės ar vietos – ar verslo organizacijose, veiklai. Ypatinę dėmesį reikėtų skirti tam, kad būtų užtikrinta apsauga nuo privačių interesų potencialių konfliktų vykdomųjų-tvarkomųjų funkcijų neatliekančių sprendimus priimančių organų narių atžvilgiu.

FINANSINIS NEPRIKLAUSOMUMAS

Net jei nacionalinis centrinis bankas yra visiškai nepriklausomas funkciniu, instituciniu ir asmeniniu požiūriu (t. y. tai garantuoja nacionalinio centrinio banko įstatymas), jo bendram nepriklausomumui kiltų grėsmė, jei jis negalėtų savarankiškai naudotis pakankamais finansiniais ištekliais, kurie leistų jam vykdyti savo įgaliojimus (t. y. vykdyti Sutarties ir Statuto numatytus su ECBS susijusius uždavinius).

Valstybės narės negali leisti savo nacionaliniams centriniams bankams atsidurti tokioje padėtyje, kad jie turėtų nepakankamų finansinių išteklių savo atitinkamai su ECBS ar su Eurosystema susijusiems uždaviniams vykdyti. Pažymėtina, kad Statuto 28 straipsnio 1 dalis ir 30 straipsnio 4 dalis numato galimybę papildomai reikalauti iš nacionalinių centrinių bankų įnešti įnašus į ECB kapitalą ir atlikti papildomus užsienio atsargų pervedimus⁵. Be to, Statuto 33 straipsnio 2 dalis numato⁶, kad, jeigu ECB patiria nuostolį, kurio negalima visiškai kompensuoti iš ECB bendrojo atsargų fondo, ECB valdančioji taryba gali nuspręsti likusį nuostolį kompensuoti iš atitinkamų finansinių metų pinigų politikos pajamų proporcingai ir neviršijant sumų, kurios paskirstytos nacionaliniams centriniams bankams. Pagal finansinio nepriklausomumo principą reikalaujama, kad, laikantis šių nuostatų, nacionalinis centrinis bankas galėtų netrukdomai vykdyti savo funkcijas.

Finansinio nepriklausomumo principas taip pat reiškia, kad nacionalinis centrinis bankas

privalo turėti pakankamų priemonių ne tik su ECBS susijusiems uždaviniams, bet ir savo nacionaliniams uždaviniams vykdyti (pvz., finansuoti savo valdymą ir savo operacijas).

Todėl finansinį nepriklausomumą reikėtų vertinti atsižvelgiant į tai, ar kuri nors trečioji šalis gali daryti tiesioginę arba netiesioginę įtaką ne tik nacionalinio centrinio banko uždaviniams, bet ir jo gebėjimui (suprantama tiek funkciniu požiūriu darbo jėgos prasme, tiek finansiniu – pakankamų finansinių išteklių prasme) vykdyti savo įgaliojimus. Šiuo atžvilgiu ypač aktualūs yra toliau pateikti keturi finansinio nepriklausomumo aspektai, iš kurių keli buvo patobulinti visai neseniai⁷. Tai yra finansinio nepriklausomumo požymiai, kurių atžvilgiu nacionaliniai centriniai bankai yra pažeidžiamiausi dėl išorės įtakos.

Biudžeto nustatymas

Jei trečioji šalis turi teisę nustatyti ar daryti įtaką nustatant nacionalinio centrinio banko biudžetą, tai yra nesuderinama su finansiniu nepriklausomumu, nebent įstatyme yra apsaugos nuostata tam tikslui, kad tokia teisė neapriboja finansinių lėšų, būtinų su ECBS susijusiems nacionalinio centrinio banko uždaviniams vykdyti.

Apskaitos taisyklės

Sąskaitos turi būti sudaromos arba vadovaujantis bendrosiomis apskaitos taisyklėmis, arba vadovaujantis nacionalinio centrinio banko

5 Statuto 30 straipsnio 4 dalis taikoma tik Eurosysteme.

6 Statuto 33 straipsnio 2 dalis taikoma tik Eurosysteme.

7 Pagrindinės formuojančios ECB nuomonės šioje srityje yra šios:

- 2002 m. birželio 5 d. CON/2002/16 Airijos finansų departamento prašymu dėl *Central Bank and Financial Services Authority of Ireland* įstatymo projekto, 2002 m.;

- 2003 m. spalio 15 d. CON/2003/22 Suomijos finansų ministerijos prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus projekto;

- 2003 m. gruodžio 2 d. CON/2003/27 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Nacionalinio mokslinių tyrimų, technologijos ir taikomosios veiklos fondo projekto; ir

- 2004 m. sausio 20 d. CON/2004/1 Suomijos parlamento Ekonomikos komiteto prašymu dėl Vyriausybės pasiūlymo iš dalies pakeisti *Suomen Pankki* įstatymą ir kitus susijusius aktus projekto.

sprendimus priimančių organų nustatytais taisyklėmis. Jei tokias taisykles yra nustačiusios trečiosios šalys, tada taisyklės turi atsižvelgti bent jau į nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų pasiūlymus.

Metines sąskaitas turi patvirtinti nepriklausomų apskaitininkų padedami nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančiosios organai, ir *ex post* jas gali tvirtinti trečiosios šalys (pvz., vyriausybė, parlamentas). Kalbant apie pelną, nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančiosios organams turi būti suteikta teisė priimti nepriklausomą ir profesionalų sprendimą dėl pelno apskaičiavimo.

Kai nacionalinio centrinio banko operacijas kontroliuoja valstybinė audito tarnyba arba panaši institucija, atsakinga už valstybės finansų naudojimo kontrolę, teisinis pagrindas turi aiškiai nustatyti kontrolės apimtį ir ji turi nepažeisti nacionalinio centrinio banko nepriklausomo išorės auditoriaus veiklos, kaip numatyta Statuto 27 straipsnio 1 dalyje. Valstybinis auditas turi būti atliekamas nepolitiniiais, nepriklausomais ir grynai profesiniais pagrindais.

Pelno paskirstymas, nacionalinių centrinių bankų kapitalas ir finansinės nuostatos

Kalbant apie pelno paskirstymą, nacionalinio centrinio banko įstatymai gali nurodyti, kaip reikia paskirstyti pelną. Jei tokių nuostatų nėra, nutarimą dėl pelno paskirstymo turi priimti nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančiosios organai profesiniais pagrindais. Sprendimo nereikėtų palikti trečiųjų šalių nuožiūrai, nebent būtų aiški apsaugos nuostata, teigianti, kad tai nepakenks finansinėms priemonėms, būtinoms vykdyti su ECBS susijusius nacionalinio centrinio banko uždavinius.

Valstybei narei draudžiama mažinti nacionalinio centrinio banko kapitalą be nacionalinio centrinio banko sprendimus priimančių organų *ex ante* sutikimo, kuriuo siekiama užtikrinti pakankamas finansines priemones vykdyti jo, kaip ECBS nario, įgaliojimus pagal Sutarties 105 straipsnio 2 dalį ir Statutą. Kalbant apie finansines nuostatas arba saugiklius,

nacionalinis centrinis bankas privalo būti laisvas nepriklausomai kurti finansines nuostatas, apsaugančias realią jo kapitalo ir turto vertę.

Finansiniai įsipareigojimai priežiūros institucijoms

Kai kuriose valstybėse narėse jų finansinės priežiūros institucijos yra jų nacionaliniame centriname banke. Jei tokios institucijos priklauso nuo nacionalinio centrinio banko nepriklausomai priimamų sprendimų, tai nesudaro problemų. Tačiau kai teisinės nuostatos nustato atskirą tokių priežiūros institucijų sprendimų priėmimą, svarbu užtikrinti, kad jų priimami sprendimai nekeltų pavojaus nacionalinio centrinio banko finansams apskritai. Tokiais atvejais nacionalinės teisės aktai turi leisti nacionaliniams centriniams bankams visiškai kontroliuoti bet kokią priežiūros institucijų priimamą sprendimą, galintį turėti įtakos nacionalinio centrinio banko nepriklausomumui, ypač finansiniam.

2.3.2 KONFIDENCIALUMAS

ECB ir nacionalinio centrinio banko tarnautojų prievolė saugoti profesinę paslaptį pagal Statuto 38 straipsnį gali lemti panašias nacionalinio centrinio banko įstatymų ar valstybės narės įstatymų nuostatas. Bendrijos teisės ir jos pagrindu priimtų taisyklių viršenybė taip pat reiškia, kad nacionaliniai įstatymai dėl trečiųjų šalių prieigos prie dokumentų neleidžia pažeisti ECBS konfidencialumo režimo.

2.4 DRAUDIMAS DĖL PINIGINIO FINANSAVIMO IR PRIVILEGIJOS NAUDOTIS FINANSŲ ĮSTAIGOMIS

2.4.1 DRAUDIMAS DĖL PINIGINIO FINANSAVIMO

Piniginio finansavimo draudimą nustato Sutarties 101 straipsnio 1 dalis, pagal kurią lėšų poreikiojimas sąskaitose ar bet kurios kitos formos kredito galimybės Bendrijos institucijoms ar organams, valstybių narių centriniams vyriausybėms, regioninėms, vietos ar kitoms valdžios institucijoms, kitoms viešosios

teisės reglamentuojamoms organizacijoms arba valstybinėms įmonėms ECB ar valstybių narių nacionaliniams centriniams bankams yra draudžiami, taip pat draudžiama ECB ar nacionaliniams centriniams bankams tiesiogiai iš jų pirkti skolos priemones. Sutartis numato vieną šio draudimo išimtį: jis netaikomas valstybei nuosavybės teise priklausančioms kredito įstaigoms, kurioms centrinių bankų atsargų pasiūlos atžvilgiu turi būti taikomas toks pats statusas, kaip ir privačioms kredito įstaigoms (Sutarties 101 straipsnio 2 dalis). Be to, ECB ir nacionaliniai centriniai bankai gali veikti kaip anksčiau išvardytų subjektų fiskaliniai agentai (Statuto 21 straipsnio 2 dalis). 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 3603/93, nustatantis apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104 straipsnyje ir 104b straipsnio 1 dalyje numatytų draudimų taikymu⁸ (dabar 101 straipsnis ir 103 straipsnio 1 dalis), kuris aiškiai nurodo, kad draudimas apima bet kokį valstybinio sektoriaus išsipareigojimų trečiųjų šalių atžvilgiu finansavimą, papildomai paaiškina tikslią piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtį.

Piniginio finansavimo draudimas ypač svarbus užtikrinant, kad nebūtų kliudoma pagrindiniam pinigų politikos tikslui (t. y. palaikyti kainų stabilumą). Be to, centrinio banko teikiamas valstybinio sektoriaus finansavimas mažina spaudimą biudžetinei drausmei. Todėl ši draudimą reikia aiškinti plačiai, kad būtų užtikrintas griežtas jo taikymas, atsižvelgiant tik į Sutarties 101 straipsnio 2 dalyje ir Reglamente (EB) Nr. 3603/93 numatytas tam tikras ribotas išimtis. Bendra ECB pozicija dėl nacionalinės teisės aktų suderinamumo su draudimu visų pirma buvo plėtojama valstybių narių konsultavimosi su ECB dėl teisinių nuostatų projektų pagal Sutarties 105 straipsnio 4 dalį rėmuose⁹.

NACIONALINĖS TEISĖS AKTAI, PERKELIANTYS PINIGINIO FINANSAVIMO DRAUDIMĄ Į NACIONALINĘ TEISĘ

Apskritai, Sutarties 101 straipsnio, papildyto Reglamentu (EB) Nr. 3603/93, į nacionalinę teisę perkelti nebūtina, kadangi jie abu yra taikomi

tiesiogiai. Tačiau, jei nacionalinės teisės nuostatos atspindi šias tiesiogiai taikomas Bendrijos teisės nuostatas, jos gali susiaurinti piniginio finansavimo draudimo taikymo apimtį arba išplėsti Bendrijos teisės nustatytas išimtis. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, numatantys nacionalinių centrinių bankų teikiamą valstybės narės finansinių išsipareigojimų tarptautinėms finansų institucijoms (išskyrus TVF, kaip nustatyta Reglamentu (EB) Nr. 3603/93) ar trečiosioms šalims finansavimą, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

8 OL L 332, 1993 12 31, p. 1.

9 Kai kurios formuojančios EPI/ECB nuomonės šioje srityje yra šios:

- 1995 m. gegužės 10 d. CON/95/8 dėl Švedijos finansų ministerijos konsultavimosi pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties (Sutartis) 109 straipsnio f punktą ir EPI statuto (Statutas) 5 straipsnio 3 dalį; dėl Vyriausybės teisės akto, nustatančio piniginio finansavimo draudimą, projekto (teisės aktas);

- 1997 m. rugpjūčio 27 d. CON/97/16 dėl Austrijos federalinės finansų ministerijos konsultavimosi pagal Europos Bendrijos steigimo sutarties (Sutartis) 109 straipsnio f punktą ir EPI statuto (Statutas) 5 straipsnio 3 dalį, smulkiau paaiškintus 1993 m. lapkričio 22 d. Tarybos sprendime (93/717/EB) (Sprendimas) dėl federalinio įstatymo dėl Austrijos dalyvavimo naujame Tarptautinio valiutos fondo skolinimosi susitarime projekto;

- 2001 m. spalio 11 d. CON/2001/32 Portugalijos finansų ministerijos prašymu dėl dekretinio įstatymo, iš dalies keičiančio kredito įstaigų ir finansinių bendrovių teisinę sistemą, projekto;

- 2003 m. gruodžio 2 d. CON/2003/27 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Nacionalinio mokslinių tyrimų, technologijos ir taikomosios veiklos fondo projekto;

- 2005 m. vasario 3 d. CON/2005/1 Italijos ekonomikos reikalų ir finansų ministerijos prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio 1999 m. sausio 25 d. dekretinį įstatymą Nr. 7, pakeistą 1999 m. kovo 25 d. įstatymu Nr. 74, dėl skubių nuostatų dėl Italijos dalyvavimo Tarptautinio valiutos fondo intervencijose aštrioms finansų krizėms jo valstybėse narėse spręsti, projekto;

- 2005 m. liepos 15 d. CON/2005/24 Čekijos finansų ministerijos prašymu dėl įstatymo dėl finansų rinkos priežiūros institucijų integracijos projekto;

- 2005 m. rugpjūčio 11 d. CON/2005/29 Austrijos federalinės finansų ministerijos prašymu dėl federalinio įstatymo dėl Austrijos įnašo į Tarptautinio valiutos fondo administruojamą patikėjimo fondą besivystančioms šalims, nukentėjusioms nuo stichinių nelaimių, mokėjimo projekto;

- 2005 m. gruodžio 1 d. CON/2005/50 *Národná banka Slovenska* prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio įstatymą Nr. 118/1996 Coll. dėl bankų indėlių apsaugos ir dėl tam tikrų įstatymų, su paskutiniaisiais pakeitimais, dalinių pakeitimu, projekto; ir

- 2005 m. gruodžio 30 d. CON/2005/60 Lietuvos banko prašymu dėl įstatymo, iš dalies keičiančio Lietuvos banko įstatymą, projekto.

VALSTYBINIO SEKTORIAUS AR VALSTYBINIO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMŲ TREČIOSIOMS ŠALIMS FINANSAVIMAS

Nacionalinės teisės aktai negali reikalauti, kad nacionalinis centrinis bankas finansuotų kitų valstybinio sektoriaus institucijų funkcijų vykdymą ar valstybinio sektoriaus įsipareigojimus trečiųjų šalių atžvilgiu. Pavyzdžiui, nacionalinės teisės aktai, suteikiantys leidimą ar reikalaujantys, kad nacionaliniai centriniai bankai finansuotų teismus arba administracines institucijas, kurios yra nepriklausomos nuo nacionalinio centrinio banko ir veikia valstybės vardu, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

VALSTYBINIO SEKTORIAUS ĮSIPAREIGOJIMŲ PRISIĖMIMAS

Nacionalinės teisės aktai, reikalaujantys, kad nacionalinis centrinis bankas dėl tam tikrų užduočių ir pareigų nacionalinio reorganizavimo (pvz., perleidžiant nacionaliniam centriniam bankui tam tikras priežiūros užduotis, kurias anksčiau vykdė valstybės ar nepriklausomos valdžios institucijos ar įstaigos) perimtų anksčiau nepriklausomos valstybinės institucijos įsipareigojimus, neatskiriant nacionalinio centrinio banko nuo finansinių įsipareigojimų, atsirandančių dėl ankstesnės tokių buvusių nepriklausomų valstybinių institucijų veiklos, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

FINANSINĖ PARAMA KREDITO IR (ARBA) FINANSŲ ĮSTAIGOMS

Nacionalinės teisės aktai, numatantys nacionalinių centrinių bankų teikiamą finansavimą kredito įstaigoms, nesusijusį su centrinės bankininkystės uždaviniais (tokiais kaip pinigų politika, mokėjimo sistemos ar laikinos likvidumo palaikymo operacijos), ypač siekiant remti nemokias kredito ir (arba) kitas finansų įstaigas, yra nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu.

FINANSINĖ PARAMA INDĖLIŲ GARANTIJŲ IR INVESTUOTOJŲ KOMPENSAVIMO SISTEMOMS

Indėlių garantijų sistemų direktyva¹⁰ ir Investuotojų kompensavimo sistemų direktyva¹¹

nustato, kad indėlių garantijų sistemų ir investuotojų kompensavimo sistemų išlaidos tenka atitinkamai pačioms kredito įstaigoms ir investicinėms įmonėms. Nacionalinės teisės aktai, numatantys nacionalinių centrinių bankų teikiamą finansavimą valstybinio sektoriaus nacionalinei indėlių garantijų sistemai, kredito įstaigoms ar nacionalinės investuotojų kompensavimo sistemos investicinėms įmonėms, būtų nesuderinami su piniginio finansavimo draudimu, jei jie nėra trumpalaikiai, neskirti skubiems atvejams, nekliamas pavojus sisteminio stabilumo aspektams ir diskusija nevyksta nacionalinio centrinio banko nuožiūra.

2.4.2 PRIVILEGIJOS NAUDOTIS FINANSŲ ĮSTAIGOMS DRAUDIMAS

Nacionaliniams centriniams bankams, kaip valdžios institucijoms, draudžiama imtis priemonių, suteikiančių privilegiją valstybiniam sektoriui naudotis finansų įstaigomis, jei tokios priemonės nėra pagrįstos rizikos ribojimu. Be to, nacionalinio centrinio banko priimtose taisyklės dėl skolos vertybinių popierių mobilizavimo arba įkeitimo negali būti naudojamos kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti¹². Valstybių narių teisės aktams šioje srityje draudžiama nustatyti tokią privilegiją naudotis finansų įstaigomis.

Šiame pranešime dėmesys skiriamas tiek nacionalinių centrinių bankų priimtų nacionalinės teisės aktų, tiek nacionalinio centrinio banko įstatymų suderinamumui su Sutartyje numatytu privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimu. Tačiau šis pranešimas netaikomas vertinimo, ar įstatymai, reglamentai

10 1994 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/19/EB dėl indėlių garantijų sistemų 23 konstatuojamoji dalis (OL L 135, 1994 05 31, p. 5).

11 1997 m. kovo 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 97/9/EB dėl investuotojų kompensavimo sistemų 23 konstatuojamoji dalis (OL L 84, 1997 03 26, p. 22).

12 Žr. 1993 m. gruodžio 13 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 3604/93, nustatančio apibrėžimus, susijusius su Sutarties 104a straipsnyje (dabar 102 straipsnis) numatytos privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimo taikymu, 3 straipsnio 2 dalį ir 10 konstatuojamąją dalį (OL L 332, 1993 12 31, p. 4).

arba administraciniai teisės aktai valstybėse narėse nėra naudojami prisidengiant rizikos ribojimu, kaip priemonė privilegijos naudotis finansų įstaigomis draudimui apeiti. Toks vertinimas nepatenka į šio pranešimo sritį.

2.5 ŽODŽIO „EURO“ VIENODA RAŠYBA

Euro yra jį įvedusių valstybių narių bendra valiuta. Siekiant, kad šis bendrumas būtų akivaizdus, Bendrijos teisė reikalauja, jog vienaskaitos vardininko linksnyje žodžio „euro“ rašyba būtų vienoda visuose Bendrijos ir nacionalinės teisės nuostatose atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus.

1995 m. gruodžio 15–16 d. Madride Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad „Europos valiutai suteikiamas pavadinimas yra „euro“, kad „pavadinimas turi būti vienodas visomis oficialiomis Europos Sąjungos kalbomis atsižvelgiant į abėcėlių skirtumus“ ir kad „specifinis pavadinimas „euro“ vartojamas vietoje bendrinio termino „ekiu“, kuris Sutartyje vartojamas kalbant apie Europos piniginių vienetą“. Galiausiai Europos Vadovų Taryba nusprendė, kad: „Penkiolikos valstybių narių vyriausybės priėmė bendrą susitarimą dėl to, kad šis sprendimas yra patvirtintas ir yra galutinis atitinkamų Sutarties nuostatų interpretavimas.“ Ši valstybių narių valstybės ir vyriausybės vadovų aiškų ir galutinį susitarimą patvirtino visi žodį „euro“ minintys Bendrijos teisės aktai, kurie visuomet vartoja vienodą rašybą visomis oficialiomis Bendrijos kalbomis. Ypač svarbu yra tai, kad Bendrijos pinigų teisės aktai išlaikė bendrą žodžio „euro“ rašybą, dėl kurios susitarė valstybės narės¹³. Paskutinis 2005 m. gruodžio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2169/2005, iš dalies keičiantis Reglamentą (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo¹⁴, patvirtina teisingą bendros valiutos pavadinimo rašybą. Pirma, Reglamento (EB) Nr. 974/98 tekstas visomis kalbomis teigia, kad „Europos valiutai suteikiamas pavadinimas yra „euro“. Antra, Reglamento (EB) Nr. 2169/2005 tekstas visomis kalbomis nurodo žodį „euro“.

2003 m. visos valstybės narės ratifikavo 2003 m. kovo 21 d. valstybės ar vyriausybės vadovų sudėties Tarybos sprendimą, iš dalies keičiantį Europos centrinių bankų sistemos ir Europos centrinio banko statuto 10 straipsnio 2 dalį¹⁵, kuriame dar kartą, ši kartą su pirmine teise susijusiam teisės akte, bendros valiutos pavadinimas rašomas vienodai visomis kalbomis.

Ši aiški ir galutinė valstybių narių pozicija yra privaloma ir valstybėms narėms, kurioms taikoma išlyga. Akto dėl stojimo sąlygų 5 straipsnio 3 dalis nurodo, kad „Europos Vadovų Tarybos arba Tarybos ar valstybių narių bendru susitarimu priimtų deklaracijų, rezoliucijų arba kitų patvirtintų pozicijų dėl Bendrijų ar Sąjungos atžvilgiu naujųjų valstybių narių padėtis yra tokia pat kaip ir esamų valstybių narių; jos atitinkamai laikysis iš tų deklaracijų, rezoliucijų ar kitų pozicijų kylančių principų bei gairių ir imsis tokių priemonių, kurių gali prireikti jų įgyvendinimui užtikrinti“.

Remiantis šiais samprotavimais ir atsižvelgiant į išimtinę Bendrijos kompetenciją nustatyti bendrosios valiutos pavadinimą, bet kokie nukrypimai nuo šios taisyklės yra nesuderinami su Sutartimi ir turi būti panaikinti. Nors šis principas taikomas visoms nacionalinės teisės aktų rūšims, vertinimas šalių skyriuose dėmesį skiria nacionalinių centrinių bankų įstatymams ir įstatymams dėl euro įvedimo.

13 Žr. 1997 m. birželio 17 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1103/97 dėl tam tikrų nuostatų, susijusių su euro įvedimu (OL L 162, 1997 06 19, p. 1), 1998 m. gegužės 3 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 974/98 dėl euro įvedimo (OL L 139, 1998 05 11, p. 1) ir 1998 m. gruodžio 31 d. Tarybos reglamentą (EB) Nr. 2866/98 dėl euro ir eurą įvedančių valstybių narių valiutų perskaičiavimo kursų (OL L 359, 1998 12 31, p. 1), kurie visi trys buvo iš dalies pakeisti 2000 m. įvedant eurą Graikijoje; žr. taip pat 1998 m. ir 1999 m. Bendrijos priimtus teisės aktus dėl eurų monetų.

14 OL L 346, 2005 12 29, p. 1.

15 OL L 83, 2003 04 01, p. 66.

2.6 NACIONALINIŲ CENTRINIŲ BANKŲ TEISINĖ INTEGRACIJA Į EUROSISTEMĄ

Nacionalinės teisės (visų pirma nacionalinių centrinių bankų įstatymų, bet taip pat ir kitų teisės aktų) nuostatos, kurios neleisėtų vykdyti su Eurosistema susijusių uždavinių arba ECB sprendimų, būtų nesuderinamos su efektyviu Eurosistemos funkcionavimu valstybei narei įsivedus eurą. Todėl reikia suderinti nacionalinės teisės aktus, kad būtų užtikrintas suderinamumas su Sutartimi ir Statutu su Eurosistema susijusių uždavinių atžvilgiu. Siekiant įvykdyti Sutarties 109 straipsnį, nacionalinės teisės aktus reikėjo pataisyti taip, kad būtų užtikrintas jų atitikimas iki ECBS įkūrimo dienos (Švedijos atveju) ir iki 2004 m. gegužės 1 d. (valstybių narių, kurios įstojo į ES tą dieną, atveju). Nepaisant to, įstatymo nustatyti reikalavimai, susiję su nacionalinio centrinio banko visiška teisine integracija į Eurosistemą, turi įsigalioti tik tada, kai visiška integracija taps efektyvi, t. y. tą dieną, kai valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, įsives eurą.

Svarbiausios sritys, analizuojamos šiame pranešime, yra tos, kuriose įstatymų nuostatos gali trukdyti nacionaliniam centriniam bankui vykdyti Eurosistemos reikalavimus. Tai nuostatos, galinčios neleisti nacionaliniam centriniam bankui dalyvauti įgyvendinant ECB sprendimus priimančių organų apibrėžtą bendrą pinigų politiką arba trukdyti valdytojui vykdyti jo, kaip ECB valdančiosios tarybos nario, pareigas, arba tokias, kuriomis nesilaikoma ECB prerogatyvų. Atskiriami šie dalykai: ekonominės politikos tikslai, uždaviniai, finansinės nuostatos, valiutų kurso politika ir tarptautinis bendradarbiavimas. Galiausiai paminėtos kitos sritys, kuriose gali prireikti suderinti nacionalinio centrinio banko įstatymus.

2.6.1 EKONOMINĖS POLITIKOS TIKSLAI

Nacionalinio centrinio banko visiška teisinė integracija į Eurosistemą reikalauja, kad jo įstatymu nustatyti tikslai būtų suderinti su ECBS tikslais, nurodytais Statuto 2 straipsnyje. Tai reiškia, *inter alia*, kad „nacionalinį atspalvį“

turinčius įstatymu nustatytus tikslus – pavyzdžiui, kai įstatymo nuostatos nurodo pareigą vykdyti pinigų politiką susijusios valstybės narės bendrosios ekonominės politikos rėmuose – reikia suderinti.

2.6.2 UŽDAVINIAI

Eurą įsivedusios valstybės narės nacionalinio centrinio banko uždavinius daugiausia lemia Sutartis ir Statutas atsižvelgiant į nacionalinio centrinio banko, kaip neatskiriamos Eurosistemos dalies, statusą. Todėl, siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, nacionalinio centrinio banko įstatymų uždavinių nuostatas reikia palyginti su atitinkamomis Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti bet kokį neatitikimą¹⁶. Tai galioja visoms nuostatoms, kurios po euro įsivedimo ir integracijos į Eurosistemą trukdytų vykdyti su ECBS susijusius uždavinius, ir ypač toms, kuriose nesilaikoma ECBS kompetencijų pagal Statuto IV skyrių.

Visos nacionalinės teisės nuostatos, susijusios su pinigų politika, turi pripažinti, kad Bendrijos pinigų politika yra uždavinys, kuris turi būti vykdomas per Eurosistemą¹⁷. Nacionalinio centrinio banko įstatymuose gali būti pinigų politikos priemonių nuostatų. Siekiant vykdyti Sutarties 109 straipsnį, reikėtų palyginti tokias nuostatas su Sutarties ir Statuto nuostatomis bei pašalinti bet kokį neatitikimą.

Nacionalinės teisės nuostatos, suteikiančios nacionaliniam centriniam bankui išimtinę teisę išleisti banknotus, privalo pripažinti išimtinę ECB valdančiosios tarybos teisę duoti leidimą išleisti banknotus pagal Sutarties 106 straipsnio 1 dalį ir Statuto 16 straipsnį įvedus eurą. Taip pat būtina, priklausomai nuo situacijos, arba panaikinti nacionalinės teisės nuostatas, leidžiančias vyriausybėms daryti įtaką tokiais klausimais, kaip eurų banknotų nominalai, gamyba, apimtis ir išėmimas iš apyvartos, arba jomis pripažinti anksčiau minėtose Sutarties ir

¹⁶ Žr. ypač Sutarties 105 ir 106 straipsnius bei Statuto 3–6 ir 16 straipsnius.

¹⁷ Sutarties 105 straipsnio 2 dalies pirmą įtrauką.

Statuto nuostatose nurodytas ECB galias eurų banknotų atžvilgiu. Nepriklausomai nuo to, kaip dalijasi atsakomybe monetų atžvilgiu vyriausybės ir nacionaliniai centriniai bankai, atitinkamos nuostatos turi pripažinti ECB teisę patvirtinti eurų monetų emisijos apimtį įsivedus eurą.

Dėl užsienio atsargų valdymo¹⁸, eurą įsivedusios valstybės narės, nepervedančios savo oficialiųjų užsienio atsargų¹⁹ į savo nacionalinį centrinį banką, pažeidžia Sutartį. Be to, trečiosios šalies, pavyzdžiui, vyriausybės arba parlamento, teisė daryti įtaką nacionalinio centrinio banko sprendimams oficialiųjų užsienio atsargų valdymo atžvilgiu prieštarauja Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečiajį įtraukai. Be to, nacionaliniai centriniai bankai privalo aprūpinti ECB užsienio atsargomis proporcingai savo pasirašyto ECB kapitalo daliai. Tai reiškia, kad neturi būti teisinių kliūčių nacionaliniams centriniams bankams pervesti užsienio atsargas ECB.

2.6.3 FINANSINĖS NUOSTATOS

Statuto finansinės nuostatos apima apskaitos²⁰, audito²¹, kapitalo pasirašymo²², užsienio atsargų pervedimo²³ ir pinigų politikos pajamų paskirstymo²⁴ taisykles. Nacionaliniai centriniai bankai privalo sugebėti vykdyti savo įsipareigojimus pagal šias nuostatas, todėl bet kokios nesuderinamos nacionalinės nuostatos turi būti panaikintos.

2.6.4 VALIUTOS KURSO POLITIKA

Valstybės narės, kuriai taikoma išlyga, nacionalinės teisės aktai gali numatyti, kad už jos valiutos kurso politiką atsako vyriausybė, o nacionaliniam centriniam bankui suteikiamas konsultacinis ir (arba) vykdymo vaidmuo. Tačiau, iki tai valstybei įsivedant eurą, tokiuose teisės aktuose turi atsispindėti tas faktas, kad pagal Sutarties 111 straipsnį atsakomybė už euro zonos valiutos kurso politiką pereina Bendrijai. Atsakomybę už šią politiką 111 straipsnis suteikia ES Tarybai glaudžiai bendradarbiaujant su ECB.

2.6.5 TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Siekiant įsivesti eurą, nacionalinės teisės aktai turi būti suderinami su Statuto 6 straipsnio 1 dalimi, kurioje numatyta, kad tarptautinio bendradarbiavimo srityje, apimančioje Eurosystemai patikėtus uždavinius, ECB sprendžia, kaip atstovaujama ECBS. Be to, nacionalinės teisės aktai turi leisti, ECB pritarus, nacionaliniam centriniam bankui dalyvauti tarptautinėse pinigų institucijose (Statuto 6 straipsnio 2 dalis).

2.6.6 KITA

Be anksčiau išdėstytų klausimų, tam tikrų valstybių narių atžvilgiu esama kitų sričių, kuriose nacionalinės teisės aktų nuostatas reikia suderinti (pvz., tarpuskaitos (kliringo) ir mokėjimo sistemų bei apskaitos informacija srityse).

18 Sutarties 105 straipsnio 2 dalies trečiajį įtrauką.

19 Išskyrus apyvartines užsienio valiutos lėšas, kurias valstybių narių vyriausybės gali laikyti vadovaudamosi Sutarties 105 straipsnio 3 dalimi.

20 Statuto 26 straipsnis.

21 Statuto 27 straipsnis.

22 Statuto 28 straipsnis.

23 Statuto 30 straipsnis.

24 Statuto 32 straipsnis.

3 ŠALIŲ VERTINIMO SANTRAUKOS

3.1 ČEKIJA

Nagrinėjama laikotarpis Čekijos 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, pasiekė 2,2% lygį – mažesnę už Sutartyje nustatytą 2,8% kontrolinį dydį. Vadovaujantis naujausia informacija, prognozuojama, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais iš esmės bus stabili.

Kaip rodo praėjęs ilgesnis laikotarpis, nuo 1998 m. vartotojų kainų augimui Čekijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija, nors ne visą tą laiką. Ši vidutinės trukmės infliacijos raida rodo daugybę svarbių politinių pasirinkimų, ypač susijusių su pinigų politikos orientavimu siekiant kainų stabilumo. Per beveik visą dešimtį metų laikotarpį iki 2005 m. atlygio vienam darbuotojui augimas buvo didesnis už darbo našumo augimą. Tačiau nuo 2003 m. didelis darbo našumo augimas ir vangus nominalaus užmokesčio didėjimas nulėmė akivaizdų vienetinių darbo sąnaudų augimo sumažėjimą ir tai padėjo minėtos tendencijos išvengti 2005 m. Importo kainų, mažėjusių 2001–2005 m. laikotarpio didesnę dalį, raida daugiausia reiškė, kad efektyvusis valiutos kursas stiprėjo ir didėjo importas iš kylančios ekonomikos šalių. Dėl maisto produktų kainų ir netiesioginių mokesčių bei administruojamųjų kainų pokyčių infliacija per paskutiniuosius dešimt metų buvo gana nepastovi. Kaip rodo naujausi pokyčiai, didžiąją 2006 m. dalį SVKI pagrindu skaičiuojamai infliacijai daugiausia buvo būdinga didėjimo tendencija – prieš sumažėjant iki 0,8% spalio mėn. Tokius pokyčius labiausiai nulėmė labai padidėjusios administruojamosios kainos ir energijos kintančios kainos.

Žiūrint į ateitį, pasakytina, kad naujausiose turimose infliacijos prognozėse iš pagrindinių tarptautinių institucijų matyti, jog infliacija 2007 m. bus nuo 2,7% iki 3,7%, o 2008 m. – nuo 2,9% iki 3,0%. Manoma, kad Čekijoje dėl kelių veiksnių pasireikš didėjantis spaudimas vartotojų kainų augimui. Pagal *Česká národní banka*, reguliuojamų kainų augimas ir

netiesioginių mokesčių pokyčiai (pvz., akcizo mokesčio tabako gaminams suvienodinimas) padidins infliaciją apie 1,9 procentinio punkto 2006 m. ir 2007 m. pabaigoje. Be to, tikėtina, kad infliacija taip pat padidės dėl intensyviau kiliančių maisto produktų ir naftos kainų. Spartus gamybos augimas ir atsirandanti įtampa darbo rinkoje gali reikšti riziką, kad toliau didės vienetinės darbo sąnaudos ir, apskritai, vidaus kainos. Manoma, kad numatomas energijos kainų, netiesioginių mokesčių ir administruojamųjų kainų padidėjimas sukels vienkartinį kainų sukrėtimus. Tačiau esant labai sparčiam augimui ir darbo rinkos sąlygoms tampant labiau įtemptoms, tokie kainų sukrėtimai reiškia antrinių poveikių, galinčių virsti didesniu ir užsitęsusių infliacijos padidėjimu, riziką. Žiūrint toliau į ateitį, manoma, kad vijimosi procesas taip pat turės įtakos infliacijai arba nominaliam valiutos kursui per ateinančius metus, nors sunku tiksliai įvertinti šios įtakos mastą.

Čekijoje yra perviršinis deficitas. Ataskaitiniais 2005 m. Čekijoje fiskalinis deficitas sudarė 3,6% BVP, t. y. buvo didesnis negu kontrolinis dydis. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas sumažės iki 3,5% BVP. 2005 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 30,4%. Prognozuojama, kad 2006 m. jis padidės iki 30,9%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Atsižvelgiant į 2006 m. planus, Čekija turi tęsti konsolidavimą, jeigu nori sumažinti deficitą iki mažesnio kaip 3% BVP kontrolinio dydžio ir atitikti Stabilumo ir augimo pakte numatytą vidutinės trukmės tikslą, kuris 2005 m. lapkričio mėn. konvergencijos programoje yra nustatytas kaip dėl cikliškumo pakoreguotas biudžeto deficitas be laikinų priemonių, sudarantis apie 1% BVP. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksnius, 2004 m. ir 2005 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Pagal ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos naujausias prognozes manoma, kad su gyventojų senėjimu susijusios valstybės išlaidos Čekijoje iki 2050 m. labai

padidės ir sudarys 7,1 procentinio punkto BVP. Šią naštą bus lengviau pakelti, jeigu iki laikotarpio, kuriuo prognozuojamas demografinės padėties pablogėjimas, bus suteikta pakankama veikimo laisvė valstybės finansų srityje.

Laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Čekijos krona nedalyvavo VKM II. Šiuo laikotarpiu krona euro atžvilgiu palaiptai stiprėjo iki 2006 m. pradžios, o vėliau buvo beveik stabili. Apskritai, Čekijos krona euro atžvilgiu beveik nuolat buvo prekiaujama gerokai aukštesniu kursu negu 2004 m. lapkričio mėn. Nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį kronos ir euro keitimo kursas buvo palyginti stipriai svyruojantis. Nagrinėjamo laikotarpio pradžioje trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai buvo nedideli ir šiek tiek neigiami, t. y. -0,9 procentinio punkto, trijų mėnesių laikotarpiu iki 2006 m. spalio mėn. Čekijos kronos kursas ir efektyvusis jos kursas euro atžvilgiu buvo žymiai didesnis už nuo 1996 m. apskaičiuojamus istorinius vidurkius ir šiek tiek didesnis už šiuos kursus nuo euro įvedimo 1999 m. Kalbant apie kitą išorinę raidą, pasakytina, kad Čekijoje nuolat buvo mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras deficitas. Kai kada šis deficitas buvo didelis. 2004 m. deficitas sudarė 6,5% BVP, o 2005 m. sumažėjo iki 1,9%. Per pastaruosius dešimt metų Čekija sėkmingai pritraukė tiesioginių užsienio investicijų. Šios grynosios įplaukos su kaupu padengė einamosios ir kapitalo sąskaitų deficitą ir taip apribojo šalies skolos finansavimo poreikius.

Nuo 2005 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. vidutinės ilgalaikės palūkanų normos sudarė 3,8% ir buvo gerokai mažesnės negu 6,2% palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Nors nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį vyriausybinių obligacijų pajamingumas Čekijoje didėjo, šie pokyčiai atspindėjo panašių normų raidą euro zonoje.

Apskritai, norint pasiekti aukšto lygio konvergencijos tvarumą, svarbu, kad Čekija

įgyvendintų tvarias ir patikimas fiskalinio konsolidavimo priemones ir kad akivaizdžiai pagerintų savo fiskalinius rodiklius. Taip pat reikės pagerinti darbo rinkos funkcionavimą siekiant padidinti jos lankstumą. Be to, bus svarbu užtikrinti, kad darbo užmokesčio didėjimas atitiktų darbo našumo augimą ir darbo rinkos sąlygas kartu atsižvelgiant į konkuruojančių šalių raidą. Dar daugiau, būtina reikės sustiprinti konkurenciją prekių rinkose ir toliau liberalizuoti reguliuojamuosius sektorius. Šios priemonės kartu su tinkama pinigų politika padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatinti konkurencingumą bei užimtumo didėjimą.

Čekijos teisė, o ypač *Česká národní banka* įstatymas, neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Česká národní banka* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosystemą. Čekija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.2 ESTIJA

Nagrinėjamo laikotarpiu 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Estijoje buvo 4,3%, t. y. ji buvo gerokai didesnė, negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais iš esmės bus stabili.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, vartojimo kainų augimui Estijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija iki 2003 m., tačiau pastaruoju metu infliacija vėl pradėjo didėti. Disinfliacijos procesas rodė svarbius politinius sprendimus, ypač pinigų politikos perorientavimą siekiant kainų stabilumo, kuris, kaip nustatyta centrinio banko įstatyme, yra pagrindinis pinigų politikos tikslas. Jį taip pat skatino kitos politikos, pirmiausia iš esmės patikima Estijos fiskalinė politika nuo to laiko, kai ji perėjo prie rinkos ekonomikos ir prekių bei finansų rinkų liberalizavimo.

Disinfliacija tesėsi ir realiojo BVP spartaus augimo, ir realiojo BVP nemenko augimo sulėtėjimo laikotarpiais. Vertinant pastaruosius pokyčius, metinis SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos tempas didėja nuo 2006 m. pradžios ir per metus daugiausia buvo didesnis kaip 4%. 2006 m. rugsėjo ir spalio mėn. jis sumažėjo iki 3,8%. 2006 m. infliacijai didžiausią poveikį darė paslaugų ir energijos kainų kaita. Dabartinę infliaciją reikia vertinti atsižvelgiant į ypač didelį ekonominį aktyvumą: 2006 m. antrąjį ketvirtį metinis realusis BVP augimas buvo 11,7%. Pastaruoju metu dėl šio nuolatinio augimo daugelyje sektorių atsiranda pajėgumų suvaržymų ir darbo rinkos įtampos požymių, o šie savo ruožtu lemia kainų ir darbo užmokesčio spaudimą. Kadangi spartesnį darbo užmokesčio didėjimą ne visai atitinka darbo našumo augimas, pamažu pradėjo didėti vienietinės darbo sąnaudos.

Kalbant apie ateitį, daugumoje pagrindinių tarptautinių įstaigų prognozių 2007 m. numatoma 3,5–4,2% infliacija, o 2008 m. – nuo 3,9% iki 4,6% infliacija. Veiksniai, kurie gali daryti didinantį poveikį infliacijos raidai Estijoje, – tai per kelerius ateinančius metus planuojami tolesni dujų tarifų koregavimai. Be to, akcizo mokesčių kurui, tabakui ir alkoholiui suvienodinimas su ES lygiais dar nebaigtas. Ypač akcizo mokesčio tabako gaminiams suvienodinimas, kuris turi būti baigtas iki 2010 m. sausio 1 d., per kelerius ateinančius metus infliacijai gali daryti reikšmingą didėjantį poveikį. Kyla aiški rizika, kad infliacija bus didesnė negu prognozuojama, ir tai susiję su didesniu, negu prognozuota, darbo užmokesčio augimu, kurį lems darbo rinkoje susidaręs spaudimas, ir spartesnis, negu prognozuota, energijos, maisto produktų ir administruojamųjų kainų didėjimas. Kalbant apie ateitį, tikėtina, kad vijimosi procesas taip pat turės įtakos infliacijai artimiausiais metais, nors sunku tiksliai įvertinti šios įtakos mastą.

Estijoje perviršinio deficito nėra. Ataskaitiniai 2005 m. Estijoje fiskalinis perteklius sudarė 2,3% BVP, t. y. visiškai atitiko deficito kontrolinį dydį. 2006 m. Europos Komisija

prognozuoja nedidelį iki 2,5% BVP pertekliaus didėjimą. 2005 m. valdžios skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 4,5% BVP, ir prognozuojama, kad 2006 m. jis toliau mažės iki 4,0%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis už 60% kontrolinį dydį. Stabilumo ir augimo pakte nustatytas vidutinės trukmės tikslas 2005 m. lapkričio mėn. konvergencijos programoje apibūdinamas kaip subalansuotas biudžetas pagal dėl cikliškumo pakoreguotas sąlygas be laikinų priemonių.

Pagal ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos naujausias prognozes tikimasi, kad Estijoje iki 2050 m. su gyventojų senėjimu susijusios išlaidos truputį sumažės. Tai iš dalies susiję su anksčiau įvykdytomis pensijų reformomis. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Estijos krona iki ECB įvertinimo VKM II dalyvavo daugiau kaip dvejus metus. Estija prie VKM II prisijungė turėdama valiutų valdybos modelį ir išpareigojo vienašališkai, ECB neprisiimant jokių papildomų išpareigojimų. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo pagrįstas tvirtais Estijos valdžios išpareigojimais įvairiose politikos srityse. Nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. kronos kursas buvo stabilus ties centriniu kursu. Nors valiutų valdybos režimas iš esmės reiškia, kad *Eesti Pank* reguliariai veikė užsienio valiutos rinkose, atliktų užsienio valiutos sandorių grynosios apimtys buvo nedidelės. Trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumai taip pat nebuvo dideli. Estijos kronos realusis kursas, tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo euro įvedimo 1999 m., ir truputį didesnis už savo vidurkį, skaičiuojamą nuo 1996 m. sausio mėn. Kalbant apie kitus išorės pokyčius, Estijoje buvo nuolat fiksuojamas mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras deficitas, kuris dažniausiai buvo didelis (2005 m. – 9,5% BVP). Tiesioginių investicijų grynosios įplaukos prisidėjo prie didelės dalies

Estijos išorinio deficito finansavimo, nors per pastaruosius dešimt metų jos šiek tiek kito.

Kadangi obligacijų rinka Estijos kronomis neišplėtotą, o valdžios skola yra nedidelė, suderinta ilgalaikė palūkanų norma neskelbiama. Estijos finansų sistemoje eurui tenkanti didelė dalis komplikuoja konvergencijos vertinimą prieš įvedant eurą. Tačiau, atsižvelgiant į mažą valdžios skolą ir remiantis plačia finansų rinkų analize, nėra ženklų, rodančių neigiamą vertinimą.

Bendrai vertinant, norint pasiekti aukštą tvarios konvergencijos lygį, Estijai bus svarbu įgyvendinti tinkamai sugriežtintą fiskalinę politiką, kuri padėtų sumažinti paklausos sukeltą infliacinį spaudimą. Be to, šiuo metu namų ūkių vartojimą skatinantis spartus kreditų augimas ir didelis einamosios sąskaitos deficitas turi būti atidžiai stebimi, kadangi jie gali rodyti perkaitimo riziką. Spartus kreditų augimas taip pat gali reikšti finansinio stabilumo riziką. Be to, darbo rinkos pakankamo lankstumo lygio palaikymas ir darbuotojų įgūdžių tobulinimas turi tapti svarbiais politikos tikslais. Pirmiausia reikia padidinti investicijas į švietimą siekiant perorientuoti Estijos gamybos struktūrą į didesnės pridėtinės vertės prekes ir paslaugas. Pažanga šiuose sektoriuose gali palengvinti darbo našumo lygio konvergenciją ir padidinti Estijos potencialų augimo tempą. Darbo užmokesčio didėjimas turėtų atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į nedarbą ir pokyčius konkuruojančiose šalyse. Šios priemonės kartu su tinkama pinigų politika padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatinti konkurencingumą bei užimtumo didėjimą.

Estijos teisė ir ypač Valiutos įstatymas bei Įstatymas dėl Estijos kronų saugumo neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Eesti Pank* teisinę integraciją į Eurosystemą. Estija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.3 KIPRAS

Nagrinėjamu laikotarpiu Kipre 12 mėnesių infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 2,3%, tai yra mažesnė už Sutartyje nustatytą 2,8% kontrolinį dydį. Remiantis naujausia informacija, 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais turėtų nesikeisti.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Kipre buvo santykinai nedidelė ir tik retkarčiais šoktelėdavo palyginti aukštai. Nuo 1997 m. iki 2005 m. ji svyravo daugiausia ties 2–3% riba, tačiau 2000–2003 m. ji paaugo atitinkamai iki 4,9% ir 4,0% daugiausia dėl smarkiai padidėjusių kuro ir maisto produktų kainų, taip pat dėl laipsniško kuro akcizų suvienodinimo su galiojančiais ES ir PVM tarifo didinimo nuo 10% iki 15%. Tokia infliacijos rodiklio kaita susijusi su nemažai politinių sprendimų, iš kurių verta paminėti tuos, kurie susiję su valiutos kurso fiksavimu (fiksauto valiutos kurso politikos šaknys siekia dar 1960 m.). Nuo 1992 m. Kipro svaras buvo susietas su ekiu, kiek vėliau – su euru, o 2005 m. gegužės mėn., Kiprui prisijungus prie VKM II, buvo nustatytos standartinės svyravimo $\pm 15\%$ ribos. Santykinai nedidelę infliaciją padėjo išlaikyti prekių rinkų ir infrastruktūrinių pramonės šakų liberalizavimas. Vis dėlto po 1996 m. fiskalinė politika ne visada padėdavo užtikrinti kainų stabilumą. 1998–2001 m. palyginti nedidelė infliacija turėtų būti vertinama nepertraukiamo ekonominio augimo, kuris buvo ne didesnis kaip 5%, kontekste. Realusis BVP augimas 2002 m. ir 2003 m. sulėtėjo maždaug iki 2%, tačiau ir vėl šoktelėjo beveik iki 4% 2004 m. ir 2005 m. Nuo 2000 m. nedarbas Kipre lieka ties sąlyginai žema riba, o darbo rinka – gana lanksti. Po smarkaus darbo užmokesčio augimo 2002 m. ir 2003 m., ypač valstybiniame sektoriuje, spaudimas didinti algas smarkiai sumažėjo, ir vienetinės darbo sąnaudos didėjo tolygiai. Atskirais laikotarpiais importo kainos buvo nepastovios, o nuo 2003 m. pastebimas padidėjimas, susijęs su aukštesnėmis naftos kainomis. SVKI pagrindu apskaičiuotos infliacijos didėjimas 2006 m.

tęsėsi iki rugpjūčio mėn., kai infliacija sudarė 2,7%, bet spalio mėn. ji sumažėjo iki 1,7%. Didėjantį spaudimą infliacijai daugiausia lėmė paslaugų ir perdirbtų maisto produktų kainų didėjimas, o energijos kainos, kurios darė didžiausią įtaką infliacijai iki rugpjūčio mėn., rugsėjo ir spalio mėn. smarkiai sumažėjo.

Daugelis pagrindinių tarptautinių institucijų prognozuoja, kad 2007 m. infliacija turėtų sudaryti 2,0–2,5%, o 2008 m. – nuo 2,2% iki 2,4%. Veiksniai, galintys paskatinti infliacijos mažėjimą, yra susiję su tebesitęsiančiu telekomunikacijų ir energijos sektorių liberalizavimo poveikiu bei darbo užmokesčio apribojimu valstybiniame sektoriuje. Be to, tikimasi, kad padidėjęs darbo jėgos srautas į šalį ir toliau stabdys darbo užmokesčio augimą. Tačiau vėliausiai iki 2008 m. kai kurių prekių ir paslaugų PVM tarifo žemoji riba, kuri, kaip tikimasi, turėtų pakilti dėl jo derinimo su kitomis valstybėmis narėmis, gali paskatinti infliaciją. Infliacijos prognozėms įtakos galintys turėti rizikos veiksniai, apskritai imant, yra subalansuoti. Infliacija gali būti didesnė negu prognozuojama dėl neseniai naftos kainų sukkelto šoko antrinio poveikio, naftos kainų ir darbo užmokesčio pokyčių ateityje sparčiai augant gamybai bei kreditams. Bet kokia tolesnė palūkanų normos konvergencija su euro zonoje esančių palūkanų normų lygiu kelia papildomą infliacijos riziką. Siekiant sumažinti didėjantį mažėjančių realių palūkanų normų poveikį vidaus paklausai, tokiems veiksams atsvara turėtų tapti fiskalinė politika. Infliacija gali būti mažesnė negu prognozuojama daugiausia dėl galimo tarptautinės paklausos susilpnėjimo ir tokio susilpnėjimo poveikio turizmo paslaugų eksportui.

Kipre perviršinio deficito nėra. Ataskaitiniais 2005 m. Kipro fiskalinis deficitas sudarė 2,3% BVP, t. y. buvo mažesnis negu kontrolinis dydis. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. BVP sumažės iki 1,9%. 2005 m. vyriausybės skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 69,2%; prognozuojama, kad 2006 m. jis dar sumažės iki 64,8%, o tai reiškia, jog vis dar bus didesnis už kontrolinį dydį, kuris yra 60%. Jei Kipras nori

pasiekti Stabilumo ir augimo pakte nustatytą vidutinės trukmės tikslą, kuris 2005 m. gruodžio mėn. konvergencijos programoje yra nurodomas kaip dėl cikliškumo pakoreguotas 0,5–1% BVP deficitas be laikinų priemonių, būtina tęsti konsolidavimą. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksnius, 2004 m. ir 2005 m. deficito dydis procentais nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Remiantis naujausiomis ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozėmis, su gyventojų senėjimu susijusios valstybės išlaidos Kipre iki 2050 m. turėtų gerokai padidėti, tikimasi, kad jos sudarys 11,8 procentinio punkto BVP. Gyventojų senėjimo našta palengvintų didesnė veikimo laisvė valstybės finansų valdymo srityje, kurią būtina užtikrinti dar iki laikotarpio, kuriuo prognozuojamas demografinės padėties pablogėjimas.

Kipro svaras VKM II dalyvauja nuo 2005 m. gegužės 2 d., t. y. mažiau negu dvejus metus, kuriems pasibaigus ECB turės pateikti savo įvertinimą. Nustatytas Kipro valiutos centrinis kursas – 0,585274 svaro už eurą su standartinėmis $\pm 15\%$ svyravimo ribomis, kuris taip pat atitinka kursą, kuriuo 1999 m. pradžioje svaras vienašališkai buvo susietas su euru. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo pagrįstas tvirtais Kipro valdžios išsipareigojimais įvairiose politikos srityse. Per laikotarpį nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Kipras pajėgė užtikrinti stabilią valiutos kurso politiką euro atžvilgiu. Dar prieš Kiprui prisijungiant prie VKM II jo svaras jau buvo priartėjęs prie vėlesnio jo VKM II centrinio kurso euro atžvilgiu. Mechanizmo ribose svaro kursas svyravo labai nedaug ir liko beveik toks pat kaip jo centrinis kursas stipriojoje standartinių svyravimo ribų pusėje. Kartu trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, nagrinėjamo laikotarpio pabaigoje pamažu išnyko. Kipro svaro realusis kursas, tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo 1996 m. sausio mėn. ir nuo euro įvedimo 1999 m.

Kalbant apie kitus išorės pokyčius, Kipre buvo beveik nuolat fiksuojamas mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo bendros sąskaitos deficitas, kartais gana didelis. Pastaraisiais metais šis deficitas padidėjo – nuo 2,0% BVP 2003 m. iki 5,1% BVP 2005 m. Kartu šis deficitas dažniausiai buvo finansuojamas grynosiomis įplaukomis iš tiesioginių investicijų ir kapitalo įplaukomis iš „kitų investicijų“, kurias daugiausia sudaro nerezidentų indėliai bankuose rezidentuose ir šiek tiek mažiau paskolos.

Ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,1%, t. y. gerokai mažesnis negu palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis, sudarantis 6,2%. Pastaraisiais metais Kipro ilgalaikės palūkanų normos ir skirtumai tarp jų ir euro zonos obligacijų pajamingumo sumažėjo.

Bendrai vertinant, norint pasiekti tvarią ir sparčią konvergenciją, yra svarbu, kad Kipras ir toliau žengtų tvaraus ir patikimo fiskalinio konsolidavimo keliu, grindžiamo struktūrinėmis priemonėmis ir, gerokai sumažinęs savo didelį išiskolinimą, pagerintų fiskalinius rezultatus. Sumažėjęs išiskolinimas taip pat padėtų sumažinti spaudimo einamajai sąskaitai formavimosi riziką. Taip pat bus svarbu užtikrinti, kad darbo užmokesčio pokyčiai, ypač valstybiniame sektoriuje, atitiktų darbo našumo didėjimą, taip pat darbo rinkos sąlygas ir jos raidą konkuruojančiose šalyse. Be to, labai svarbu bus tęsti struktūrines reformas prekių ir darbo rinkose. Pavyzdžiui, turėtų būti reformuojamas atlyginimų ir kai kurių socialinių išmokų (gyvenimo minimumo pašalpu) indeksavimo mechanizmas, nes tik taip galima sumažinti su infliacijos inercija susijusią riziką. Tokios struktūrinės reformos ne tik padeda didinti ekonomikos atsparumą sukrėtimams, bet, jei yra lydimos tinkamos pinigų politikos, sukuria geriausias sąlygas ūkio plėtrai ir užimtumui didinti.

Kipro teisė ir visų pirma *Central Bank of Cyprus* įstatymas dar neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Central Bank of*

Cyprus nepriklausomumą. Kipras yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl jis privalo laikytis Sutarties 109 straipsnyje numatytų reikalavimų dėl nacionalinės teisės aktų, įskaitant jo nacionalinio centrinio banko įstatymą, suderinimo su Sutartimi ir ECBS statutu.

3.4 LATVIJA

Nagrinėjamu laikotarpiu 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Latvijoje buvo 6,7%, t. y. gerokai didesnė, negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Tačiau remiantis naujausia informacija, tikimasi, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais truputį mažės.

Vertinant 1996–2006 m. laikotarpį, iki 2002 m. vartotojų kainų augimui Latvijoje buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija. Tačiau 2003 m. ji pasikeitė – iš pradžių daugiausia dėl importo kainų padidėjimo, kurį nulėmė lato vertės euro atžvilgiu mažėjimas, administruojamųjų kainų koregavimo ir vienkartinį veiksmų, susijusių su įstojimu į ES. Pirminis disinflacijos procesas buvo susijęs su keliais svarbiais politiniais sprendimais, ypač su pinigų politikos orientavimu į kainų stabilumą, kuris yra pagrindinis tikslas, įvedant griežtai fiksuoto kurso režimą 1994 m. Infliacijos sumažėjimas buvo pasiektas kartu su realiojo BVP dideliu augimu, kuris kartu su darbo jėgos emigracijos srautais po įstojimo į ES prisidėjo prie pamažu mažėjančio nedarbo. Vienetinių darbo sąnaudų augimas nuo 1996 m. labai sulėtėjo. 2003 m. vienetinių darbo sąnaudų mažėjimo tendencija pasikeitė, kadangi atlygis vienam darbuotojui žymiai padidėjo ir gerokai pralenkė darbo našumo augimą. Tai daugiausia rodė paslaugų sektoriaus raidą. Vertinant pastarojo meto raidą, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, visus 2006 m. svyravo aukštame lygyje ir spalio mėn. sudarė 5,6%.

Kalbant apie ateitį, pagrindinių tarptautinių institucijų daugumoje prognozių 2007 m.

numatoma 4,4–6,3% infliacija, o 2008 m. – 5,4–5,8% infliacija. Yra keleriopa infliacijos padidėjimo rizika. Pirmiausia tikėtina, kad planuojamas dujų kainų koregavimas artimiausiais metais turės infliaciją didinantį poveikį. Antra, akcizo mokesčių kurui, tabakui ir alkoholiui suvienodinimas su ES lygiais dar nebaigtas. Ypač akcizo mokesčio tabako gaminiams suvienodinimas, kuris turi būti įgyvendintas iki 2010 m. sausio 1 d., per artimiausius kelerius metus infliaciją gali gerokai padidinti. Trečia, labai stiprus gamybos augimas, skatinamas stipraus kreditų augimo ir atsirandančios įtampos darbo rinkoje, rodo vienietinių darbo sąnaudų tolesnio didėjimo, kuris gali persiduoti vidaus kainoms, riziką. Galiausiai, nors tikimasi, kad laukiamas energijos kainų, netiesioginių mokesčių ir administruojamųjų kainų didėjimas pasireikš tikrai vienkartiniais kainų šokais, tokių šokų derinys esant labai sparčiam augimui ir įtemptesnėms sąlygoms darbo rinkoje rodo antrinių poveikių riziką, kuri gali virsti didesniu ir ilgiau trunkančiu infliacijos didėjimu. Be to, tikėtina, kad vijimosi procesas turės įtakos infliacijai ateinančiais metais, nors tiksliai įvertinti poveikį yra sunku.

Latvijoje perviršinio deficito nėra. Ataskaitiniais 2005 m. Latvijoje fiskalinis perteklius sudarė 0,1% BVP, t. y. visiškai atitiko deficito kontrolinio dydžio reikalavimą. Europos Komisija 2006 m. prognozuoja 1,0% BVP deficitą. 2005 m. valdžios skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 12,1% BVP; prognozuojama, kad 2006 m. jis toliau mažės iki 11,1%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Stabilumo ir augimo pakte numatytas vidutinės trukmės tikslas 2005 m. lapkričio mėn. konvergencijos programoje nustatytas kaip cikliškai koreguojamas biudžeto deficitas, neskaitant trumpalaikių priemonių, sudarantis 1% BVP. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksnius, 2004 m. ir 2005 m. deficito santykis nebuvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes tikimasi, kad laikotarpiu iki 2050 m. valstybės

išlaidos, susijusios su gyventojų senėjimu, Latvijoje šiek tiek sumažės. Tai iš dalies rodo anksčiau įgyvendintų pensijų reformų įtaką. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Latvijos latus VKM II dalyvauja nuo 2005 m. gegužės 2 d., t. y. mažiau negu dvejus metus iki ECB įvertinimo. Latvijos valiutos centrinis kursas buvo nustatytas 0,702804 lato už vieną eurą – toks pat kaip ir kursas, kurį Latvijos valdžia nustatė nuo 2005 m. pradžios vienašališkai susiejusi latą su euru vietoje SST valiutų krepšelio – su standartinėmis $\pm 15\%$ svyravimo ribomis. Latvijos valdžia paskelbė, kad ji išlaikys lato kursą standartinėse $\pm 1\%$ svyravimo ribose centrinio kurso atžvilgiu, ir įsipareigojo vienašališkai nesuteikti ECB jokių papildomų įsipareigojimų. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo pagrįstas tvirtais Latvijos valdžios įsipareigojimais įvairiose politikos srityse. Iki dalyvavimo VKM II pradžios Latvijos lato raida euro atžvilgiu buvo daugiausia susijusi su euro raida SST valiutų krepšelio pagrindinių valiutų atžvilgiu iki 2004 m. pabaigos. 2005 m. sausio mėn. pakeitus valiutos režimą, Latvijos lato ir euro kursas nuolat buvo arti $\pm 1\%$ vienašališkai nustatyto svyravimo diapazono ribos. Prisijungus prie VKM II, latui ir toliau buvo būdinga ši tendencija, taigi jo kursas ir toliau buvo artimas VKM II centriniam kursui. Nuo 2005 m. pradžios lato kurso svyravimai euro atžvilgiu gerokai sumažėjo ir buvo labai nedideli. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, 2005 m. sumažėjo, tačiau 2006 m. padidėjo, rodydami *Latvijas Banka* pastangas suvaldyti infliaciją, ir trijų mėnesių laikotarpyje, pasibaigusiam 2006 m. spalio mėn., buvo 1,6 procentinio punkto. Latvijos lato realusis kursas, tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo 1996 m. sausio mėn., ir nuo euro įvedimo 1999 m. Kalbant apie kitus išorės pokyčius, Latvijoje buvo nuolat fiksuojamas didelis mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras

deficitas. 2005 m. deficitas sudarė 11,4% BVP ir buvo didžiausias tarp nagrinėjamų šalių. Tiesioginių investicijų grynosios įplaukos per paskutinius dešimt metų padengė truputį daugiau negu pusę einamosios ir kapitalo sąskaitų bendro deficito. Dėl didelių įplaukų į „kitas investicijas“ daugiausia bankų paskolų forma Latvijos bendroji šalies skola padidėjo.

Ilgalaikės palūkanų normos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 3,9%, t. y. gerokai mažesnės negu palūkanų normos kriterijaus 6,2% kontrolinis dydis. Latvijos Vyriausybės obligacijų pajamingumo skirtumas, palyginti su euro zona, yra mažas.

Apskritai, norint užtikrinti aukštą tvarios konvergencijos lygį, Latvijai bus svarbu įgyvendinti tinkamai sugriežtintą fiskalinę politiką, kuri ne tik palaikytų fiskalinę konsolidaciją, bet ir padėtų sumažinti paklausos sukeltą infliacinį spaudimą. Be to, šiuo metu spartus kreditų augimas ir didelis einamosios sąskaitos deficitas turi būti atidžiai stebimi, kadangi jie gali rodyti perkaitimo riziką. Spartus kreditų augimas taip pat gali reikšti finansinio stabilumo riziką. Taip pat bus svarbu toliau stiprinti konkurenciją prekių rinkose, tęsti reguliuojamų sektorių liberalizavimą, įgyvendinti tinkamą darbo užmokesčio politiką, atitinkančią našumo augimą, darbo rinkos sąlygas ir raidą konkuruojančiose šalyse, ir toliau gerinti darbo rinkų funkcionavimą. Šios priemonės kartu su tinkama pinigų politika padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatinti konkurencingumą bei užimtumo didėjimą.

Latvijos teisė ir ypač *Latvijas Banka* įstatymas neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Latvijas Banka* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosystemą. Latvija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.5 VENGRIJA

Nagrinėjamu laikotarpiu SVKI pagrindu apskaičiuota 12 mėnesių vidutinė infliacija Vengrijoje buvo 3,5% , t. y. gerokai didesnė negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Remiantis naujausia informacija, manoma, kad SVKI pagrindu apskaičiuota 12 mėnesių vidutinė infliacija artimiausiais mėnesiais didės.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, vartotojų kainų augimui buvo būdinga bendra mažėjimo tendencija. 1996 m. prasidėjęs disinflacijos procesas rodė svarbius politinius sprendimus, ypač pinigų politikos perorientavimą siekiant kainų stabilumo, kaip numatyta centrinio banko įstatyme. 2001 m. buvo pakeista pinigų politikos sistema padidinant valiutos kurso svyravimo intervalą nuo $\pm 2,5\%$ iki $\pm 15\%$ visiškai liberalizuojant kapitalo sąskaitą atsisakant laipsniškai peržiūrimo valiutos kurso politikos. Be to, buvo įvesta infliacijos tikslo siekimo sistema. Fiskalinė konsolidacija apskritai palaikė disinflaciją iki 2000 m., bet nuo 2001 m. ji tapo ekspansinė. Iš pradžių mažėjančią infliaciją palaikė ir darbo užmokesčio politika. Iki 2005 m. infliacija mažėjo didelio ekonomikos augimo sąlygomis. Vertinant pastarojo meto pokyčius, SVKI pagrindu apskaičiuota metinė vidutinė infliacija sumažėjo iki 2,5% 2006 m. sausio mėn., bet nuo to laiko didėjo – iki 6,3% spalio mėn. 2006 m. didžiausią įtaką infliacijai turėjo paslaugų ir maisto produktų, taip pat energijos kainos. 2006 m. sausio mėn. sumažintas PVM turėjo įtakos laikinam infliacijos sumažėjimui, bet vėliau tais pačiais metais padidinti netiesioginiai ir tiesioginiai mokesčiai (kartu su pakilusiomis administruojamosiomis kainomis) paskatino infliacijos didėjimą. Dabartinę infliaciją reikėtų vertinti atsižvelgiant į dinamiškai, nors ir tolygiai prastėjančias ekonomines sąlygas.

Pagal pagrindinių tarptautinių institucijų naujausias prognozes, infliacija svyruos nuo 2,9% iki 6,8% 2007 m., o 2008 m. – nuo 3,9% iki 4,4%. Numatoma, kad 2007 m. labai padidės SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija – dėl jau

padidintų ir numatomų toliau didinti netiesioginių mokesčių ir administruojamųjų kainų bei anksčiau 2006 m. sumažėjusio forinto ir euro keitimo kurso uždelsto poveikio. Tolesnėje ateityje vijimosi procesas taip pat turėtų daryti įtaką infliacijai arba artimiausiais metais nominaliajam valiutos kursui, nors sunku tiksliai įvertinti šią įtaką.

Vengrijoje yra perviršinis deficitas. Ataskaitiniais 2005 m. Vengrijoje buvo užregistruotas 7,8% BVP deficitas, t. y. jis buvo gerokai didesnis už kontrolinį dydį. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas padidės iki 10,1% BVP. 2005 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis buvo 61,7%, prognozuojama, kad 2006 m. jis padidės iki 67,6%, taigi ir toliau bus didesnis už 60% kontrolinį dydį. Reikia testuoti konsolidavimą, jeigu Vengrija nori sumažinti deficitą iki mažesnio negu 3% BVP kontrolinio dydžio ir atitikti Stabilumo ir augimo pakte numatytą vidutinės trukmės tikslą, kuris 2006 m. rugsėjo mėn. konvergencijos programoje yra nustatytas kaip dėl cikliškumo pakoreguotas 0,5–1% BVP deficitas be laikinų priemonių. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksnius, deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį 2004 m. ir 2005 m.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes manoma, kad laikotarpiu iki 2050 m. su gyventojų senėjimu susijusios valstybės išlaidos Vengrijoje gerokai padidės ir sudarys 7,0 procentinio punkto BVP. Ir tai – nepaisant praeityje įgyvendintų struktūrinių pensijų reformų. Gyventojų senėjimo našta pakelti būtų lengviau, jeigu iki laikotarpio, kuriuo prognozuojamas demografinės padėties pablogėjimas, būtų suteikta pakankama veikimo laisvė valstybės finansų srityje.

Laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Vengrijos forintas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama kursu, kuris svyravo $\pm 15\%$, palyginti su vienašališkai nustatytu centriniu kursu. Šiuo laikotarpiu, prieš pakartotinai patirdamas nuvertėjimo spaudimą,

forintas iš pradžių buvo gana stabilus. Atitinkamai nuo 2006 m. pradžios Vengrijos valiuta buvo prekiaujama daugiausia tolygiai žemesniu kursu euro atžvilgiu negu 2004 m. lapkričio mėn. Nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį forinto kurso kintamumas euro atžvilgiu buvo palyginti didelis, jis dar labiau padidėjo po 2006 m. pirmojo ketvirčio, tačiau per 2006 m. spalio mėn. pasibaigusį trijų mėnesių laikotarpį vėl truputį sumažėjo. Kartu trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, lyginant su 3 mėn. EURIBOR, nors ir mažėjo, bet buvo dideli nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį. Tačiau 2006 m. antrąjį pusmetį jie vėl padidėjo ir sudarė 4,4 procentinio punkto trijų mėnesių laikotarpiu, kuris baigėsi 2006 m. spalio mėn. 2006 m. spalio mėn. Vengrijos forinto realusis kursas, tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo šiek tiek didesnis negu istoriniai vidurkiai, skaičiuojami nuo 1996 m. sausio mėn., ir artimas savo vidurkiui euro atžvilgiu, skaičiuojamam nuo euro įvedimo 1999 m. Kalbant apie kitus išorės pokyčius, nuo 1998 m. Vengrijoje nuolat fiksuojamas didelis mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras deficitas, kuris padidėjo iki 8,1% BVP 2004 m., tačiau 2005 m. sumažėjo iki 5,9% BVP. Nuo 2001 m. didėjęs einamosios sąskaitos deficitas bent jau iš dalies siejamas su mažiau griežta fiskaline politika ir jos lemtais labai dideliais deficitais. Kalbant apie finansavimą, Vengrija yra tiesioginių investicijų įplaukų, kurios turi didelę reikšmę finansuojant einamosios ir kapitalo sąskaitų bendrą deficitą, gryoji gavėja (išskyrus 2003 m.).

Ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 7,1%, t. y. didesnis negu 6,2% palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Ilgalaikės palūkanų normos Vengrijoje apskritai padidėjo, kaip ir skirtumas tarp jų ir euro zonos obligacijų pajamingumo. Tai rodo, kad ir toliau išlieka rizika, susijusi su fiskaline politika ir infliacija.

Apskritai, norint pasiekti aukštą tvarios konvergencijos lygį, svarbu, kad Vengrija įgyvendintų labai svarbiomis laikomas ir patikimas fiskalinės konsolidacijos priemones

ypatingą dėmesį skirdama tvariam išlaidų mažinimui ir akivaizdžiai pagerintų savo fiskalinius rodiklius. Tai taip pat padėtų sumažinti paklausos skatinamą infliacinį spaudimą. Be to, svarbu, kad būtų užbaigtas infrastruktūrinių pramonės šakų liberalizavimas ir imtasi priemonių padidinti Vengrijos palyginti mažą užimtumą, pavyzdžiui, sumažinant didelę mokesčių našta darbuotojams, padidinant darbo jėgos mobilumą ir keičiant švietimo sistemą taip, kad ji labiau atitiktų rinkos paklausą. Tai leistų padidinti augimo potencialą ir pažaboti darbo užmokesčio spaudimą. Darbo užmokesčio didėjimas turėtų atitikti darbo našumo augimą atsižvelgiant į nedarbo lygį ir pokyčius konkuruojančiose šalyse. Šios priemonės kartu su tinkama pinigų politika padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatinti konkurencingumą bei užimtumo didėjimą.

Vengrijos teisė ir ypač *Magyar Nemzeti Bank* 2001 m. LVIII įstatymas neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Magyar Nemzeti Bank* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosystemą. Vengrija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.6 MALTA

Nagrinėjamu laikotarpiu Malta pasiekė 3,1% 12 mėnesių vidutinę infliaciją, apskaičiuota SVKI pagrindu, t. y. didesnę, negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Remiantis naujausia informacija tikimasi, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais šiek tiek sumažės.

Vertinant ilgesnį praėjusį laikotarpį, SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Maltoje buvo palyginti stabili ir 1999–2005 m. dažniausiai buvo ties 2–3% riba. Tai, kad infliacija buvo palyginti stabili ilgą laikotarpį, susiję su nemažai svarbių politinių sprendimų, iš kurių išskirtiniausias sprendimas nuo 1964 m., kai Malta tapo nepriklausoma, didžiąją laikotarpio dalį išlaikyti valiutos kursą susietą su valiutų

krepseliu. Nuo 2005 m. gegužės mėn. Maltos lira dalyvavo VKM II. Vertinant pastarojo meto raidą, metinė SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija 2006 m. pirmąjį pusmetį turėjo tendenciją didėti, nors vėliau sumažėjo. 2006 m. balandžio mėn. infliacija padidėjo iki 3,5% ir svyravo šiame lygyje iki rugpjūčio mėn., kada ji sumažėjo iki 3,0%. Spalio mėn. SVKI pagrindu apskaičiuota metinė infliacija dar sumažėjo ir sudarė 1,7%. Šių infliacijos svyravimų svarbiausias veiksnys buvo energijos kainų raida. Po spartaus ekonomikos augimo praėjusio amžiaus dešimtajame dešimtmetyje gamyba nuo 2001 m. buvo vangi, o dvejus metus ji mažėjo. Ši ekonominė stagnacija susijusi su išorės veiksnių, kurie iš dalies buvo susiję su padidėjusia konkurencija Maltos eksporto rinkose, ir vidaus veiksnių, pavyzdžiui, laikinos restruktūrizavimo veiksmų apdirbamosios pramonės sektoriuje įtakos, derinio nepalankiu poveikiu.

Jeigu kalbėsime apie ateitį, pagrindinių tarptautinių institucijų naujausios infliacijos prognozės yra tokios: tarp 2,6% ir 2,8% 2007 m., o 2008 m. – nuo 2,4% iki 2,6%. Infliacijos didėjimo rizika daugiausia yra susijusi su pastarojo meto naftos kainų sukeltų sukrėtimų potencialiais netiesioginiais ir antriniais poveikiais. Be to, tebesitiesiantis greitas kredito augimas (nors ir ne toks didelis, kaip kad kai kuriose kitose šalyse su mažiau išsivysčiusiomis finansų rinkomis) ir ypač kreditas statybos sektoriui turi būti atidžiai stebimas dėl galimos įtakos vidaus kainoms. Infliacija gali būti mažesnė negu prognozuojama dėl gaminių rinkų liberalizavimo poveikio ir tolesnių pastangų supaprastinti reglamentuojančias ir administracines viešojo sektoriaus procedūras. Jeigu kalbėsime apie dar tolesnę ateitį, tikėtina, kad vijimosi procesas taip pat turės įtakos infliacijai, nors yra sunku tiksliai įvertinti šios įtakos mastą.

Maltoje yra perviršinis deficitas. Ataskaitiniais 2005 m. Maltoje buvo 3,2% BVP fiskalinis deficitas, t. y. jis buvo didesnis už kontrolinį dydį. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas sumažės iki 2,9% BVP. 2005 m.

valstybės skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 74,2%, prognozuojama, kad 2006 m. jis bus 69,6%, taigi ir toliau bus didesnis už 60% kontrolinį dydį. Reikia testuoti konsolidavimą, kad Malta atitiktų Stabilumo ir augimo pakte nustatytą vidutinės trukmės tikslą, 2005 m. gruodžio mėn. konvergencijos programoje apibūdinamą kaip subalansuotą dėl cikliškumo pakoreguotas biudžetas be laikinųjų priemonių. Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksmus, deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį 2004 m., bet nebuvo didesnis 2005 m.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes tikimasi, kad Maltoje iki 2020 m. su gyventojų senėjimu susijusios išlaidos padidės 2,2 procentinio punkto, o vėliau augimas sulėtės iki 0,3 procentinio punkto iki 2050 m. Tai iš dalies susiję su nacionalinės pensijų sistemos bruožais. Tačiau būtina likti budriems, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Maltos lira VKM II dalyvauja nuo 2005 m. gegužės 2 d., t. y. mažiau negu dvejus metus prieš ECB įvertinimą. Nustatytas Maltos valiutos centrinis kursas – 0,429300 liros už eurą, kuris prisijungimo metu buvo lygus rinkos kursui, su standartine $\pm 15\%$ svyravimo ribomis. Prisijungimo prie valiutų kurso mechanizmo metu Maltos lira nuo ankstesnio valiutų krepšelio (kurį sudarė euro, svaras sterlingų ir JAV doleris) buvo persieta prie euro. Be to, Maltos valdžios institucijos paskelbė, kad išlaikys Maltos liros centrinį kursą euro atžvilgiu. Tai yra vienašališkas išipareigojimas ECB neprisiimant jokių papildomų išipareigojimų. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo pagrįstas tvirtais Maltos valdžios išipareigojimais įvairiose politikos srityse. Nagrinėjamu laikotarpiu, prieš lirai prisijungiant prie VKM II, Maltos valiuta iš esmės buvo stabili euro atžvilgiu. Nuo prisijungimo prie VKM II liros kursas nenukrypo nuo centrinio pariteto. Trumpo termino palūkanų normų skirtumai, palyginti su

3 mėn. EURIBOR, 2006 m. sumažėjo iki 0,3 procentinio punkto per 2006 m. spalio mėn. pasibaigusį trijų mėnesių laikotarpį. Maltos liros keitimo realusis kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, 2006 m. spalio mėn. buvo artimas istoriniams vidurkiams, skaičiuojamiems nuo 1996 m. sausio mėn. ir nuo euro įvedimo. Kalbant apie kitus išorinės raidos aspektus, nuo 1996 m. Maltoje buvo mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendro balanso deficitas, kuris kartais buvo didelis ir 2005 m. sudarė 7,1% BVP. Finansavimo prasme portfelinėms investicijoms nuo 2003 m. buvo būdingi dideli grynieji srautai iš šalies, o didžioji dalis kapitalo įplaukų buvo „kitų investicijų“ kategorijos.

Ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,3%, t. y. mažesnis negu 6,2% palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Pastaraisiais metais Maltos ilgalaikės palūkanų normos ir skirtumai, iš jų ir euro zonos obligacijų pajamingumo, apskritai mažėjo.

Bendrai vertinant, norint pasiekti tvarią konvergenciją, Maltai bus svarbu tęsti tvarų ir patikimą fiskalinį konsolidavimą ir pagerinti fiskalinius rezultatus, įskaitant didelio skolos santykio žymų sumažinimą. Darbo užmokestis turėtų didėti atsižvelgiant į darbo našumą, darbo rinkos sąlygas ir į pokyčius konkuruojančiose šalyse. Taip pat reikia sutelkti dėmesį į ekonominio augimo ir darbo vietų kūrimo struktūrinių apribojimų panaikinimą. Šia prasme svarbiausia yra didinti konkurenciją gaminių rinkose ir gerinti darbo rinkos veikimą. Tokios priemonės padės šias rinkas padaryti lankstesnes, o tai leis įvykdyti korekcijas atsiradus šaliai ar tam tikram pramonės sektoriui būdingiems galimiems sukrėtimams. Šios priemonės kartu su tinkamos pinigų politikos vykdymu padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką, skatins konkurencingumą ir didins užimtumą.

Maltos teisė ir ypač *Central Bank of Malta* įstatymas neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Central Bank of Malta* nepriklausomumą ir integraciją į Eurosystemą.

Malta yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.7 LENKIJA

Nagrinėjamu laikotarpiu Lenkija pasiekė 12 mėnesių 1,2% vidutinę infliaciją, apskaičiuotą SVKI pagrindu, t. y. ji buvo gerokai mažesnė negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Tačiau, vadovaujantis naujausia informacija, prognozuojama, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais pamažu didės.

Vertinant ilgesnį praėjusį laikotarpį, matyti, kad vartotojų kainų didėjimui Lenkijoje nuo 1997 m. buvo būdinga bendra, nors ir ne nuolatinė, mažėjimo tendencija, infliacija kartais sumažėdavo iki labai žemo lygio. Disinfliacijos procesui įtakos turėjo pinigų politikos perorientavimas link kainų stabilumo siekimo pasirinkus infliacijos tikslo strategiją. Infliaciją dešimtojo dešimtmečio pabaigoje pavyko sumažinti nepaisant palyginti smarkiai augančio realiojo BVP. 2000 m. pabaigoje ekonominis augimas pastebimai sulėtėjo, bet 2002 m. pabaigoje vėl pamažu ėmė greitėti, o 2004 m. augimo tempas tapo labai spartus, ir padidėjo infliacija. Vienetinių darbo sąnaudų didėjimas paskutiniaisiais metais buvo neigiamas. Tačiau 2005 m. darbo našumas smarkiai sumažėjo dėl didelio užimtumo augimo ir mažesnio ekonominio augimo. Vertinant pastarojo meto raidą, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2006 m. pradžioje ėmė didėti, o spalio mėn. sumažėjo iki 1,1%.

Žiūrint į ateitį pasakytina, kad, pagal naujausias pagrindinių tarptautinių institucijų prognozes, infliacija 2007 m. bus 1,7%–2,5%, o 2008 m. – 2,3–2,8%. Šios prognozės pagrįstos prielaida, kad ekonomikos augimas tesis, didės darbo jėgos trūkumas ir ilgainiui išryškės energijos didesnių kainų poveikis. Infliacijos didėjimo rizikos prognozės daugiausia yra susijusios su didesniais vienetinių darbo sąnaudų pokyčiais, negu tikėtasi, ir potencialiu Lenkijos zloto

nuvertėjimu. Žvelgiant dar toliau į ateitį tikėtina, kad vėjimosi procesas taip pat turės įtakos infliacijai arba nominaliajam valiutos kursui per ateinančius metus, nors sunku tiksliai įvertinti šios įtakos mastą.

Lenkijoje yra perviršinis deficitas. Ataskaitiniais 2005 m. Lenkijos fiskalinis deficitas sudarė 2,5% BVP, t. y. buvo mažesnis negu kontrolinis dydis. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. deficitas sumažės iki 2,2% BVP. 2005 m. valstybės skolos ir BVP santykis buvo 42,0%, prognozuojama, kad 2006 m. jis padidės iki 42,4%, taigi ir toliau bus mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Reikia testuoti konsolidavimą, kad Lenkija sumažintų deficitą iki mažesnio negu 3% BVP kontrolinio dydžio (neįskaitant privalomojo finansavimo pensijų sistemos poveikio) ir atitiktų Stabilumo ir augimo pakte numatytą vidutinės trukmės tikslą, kuris 2006 m. sausio mėn. konvergencijos programoje yra nustatytas kaip dėl cikliškumo pakoreguotas 1% BVP deficitas be laikinųjų priemonių. Jeigu kalbėsime apie kitus fiskalinius veiksmus, 2004 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį, tačiau nebuvo didesnis 2005 m. Lenkijos deficito ir skolos rodikliai į valdžios sektorių įtraukia privalomojo finansavimo pensijų sistemą iki 2007 m. Tokia procedūra nebus taikoma nuo 2007 m. balandžio mėn. paskelbus kitą perviršinio deficito procedūrą. Manoma, kad, neįskaitant šios sistemos, fiskalinio deficito santykis būtų 1,8 procentinio punkto didesnis 2004 m., 1,9 procentinio punkto – 2005 m. ir 2,0 procentinio punkto – 2006 m., o valstybės skolos santykis būtų 4,0 procentinio punkto didesnis 2004 m., 5,3 procentinio punkto didesnis 2005 m. ir 6,9 procentinio punkto didesnis 2006 m.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes manoma, kad laikotarpiu iki 2050 m. su gyventojų senėjimu susijusios valstybės išlaidos Lenkijoje sumažės ir sudarys 6,7 procentinio punkto BVP. Tai iš dalies susiję su anksčiau įgyvendintomis pensijų reformomis. Tačiau būtina likti budriems, kadangi faktinė

demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki, negu numatoma prognozėse.

Laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Lenkijos zlotas nedalyvavo VKM II, bet juo buvo prekiaujama taikant lankstų valiutos kursą. Šiuo laikotarpiu zlotais buvo prekiaujama beveik nuolat daug didesniu kursu negu 2004 m. lapkričio mėn., o jo kursas smarkiai svyravo. Tuo pat metu trumpalaikių palūkanų normų ir 3 mėn. EURIBOR skirtumas buvo gana didelis ir, nors jis nagrinėjamu laikotarpiu laipsniškai mažėjo, per trijų mėnesių laikotarpį, kuris baigėsi 2006 m. spalio mėn., sudarė 0,8 procentinio punkto. Lenkijos zloto realusis keitimo kursas, tiek dvišalis euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, 2006 m. spalio mėn. buvo artimas vidurkiui nuo euro įvedimo 1999 m., bet efektyvusis kursas buvo šiek tiek didesnis negu jo istorinis vidurkis, skaičiuojamas nuo 1996 m. sausio mėn. Kalbant apie kitus išorinės raidos aspektus, per pastaruosius dešimt metų Lenkijoje nuolat buvo mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendro balanso deficitas, kuris kartais buvo gana didelis. Nuo 2000 m. šis deficitas smarkiai mažėjo ir 2005 m. sudarė 1,4% BVP. Tiesioginių investicijų įplaukos per paskutinius dešimt metų smarkiai prisidėjo finansuojant einamosios ir kapitalo sąskaitų bendrą deficitą.

Ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 5,2%, t. y. mažesnis negu 6,2% palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. Pastaraisiais metais Lenkijos ilgalaikės palūkanų normos ir skirtumai tarp jų ir euro zonos obligacijų pajamingumo apskritai mažėjo.

Apskritai, siekiant tvarios konvergencijos, Lenkijai bus svarbu vykdyti tvarią ir patikimą fiskalinę konsolidaciją. Tai taip pat padėtų sumažinti didelį valiutos kurso kintamumą. Lygiai taip pat svarbu bus toliau restruktūrizuoti ekonomiką, greitinti privatizavimo procesą (ypač anglies ir energetikos sektoriuose) ir didinti konkurenciją gaminių rinkose. Be to, ypatingai svarbios geriams augimo rezultatams

ir kainų stabilumui užtikrinti yra priemonės darbo rinkos veikimui gerinti ir darbo jėgos aktyvumo lygiui didinti. Darbo rinkos reformomis pirmiausia turėtų būti siekiama didinti darbo užmokesčio diferenciaciją, mažinti mokesčių pleištus, mažinti kvalifikacijos neatitikimus ir tikslingiau panaudoti socialines išmokas. Darbo užmokesčio didėjimas turėtų atitikti darbo našumo augimą, darbo rinkos sąlygas ir raidą konkuruojančiose šalyse. Šios priemonės kartu su vykdoma tinkama pinigų politika padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką, skatins konkurencingumą ir užimtumo didėjimą.

Lenkijos teisė ir ypač *Narodowy Bank Polski* įstatymas neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Narodowy Bank Polski* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosystemą. Lenkija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.8 SLOVAKIJA

Nagrinėjamu laikotarpiu 12 mėnesių vidutinė SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Slovakijoje buvo 4,3%, t. y. gerokai didesnė, negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Remiantis naujausia informacija tikimasi, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais truputį sumažės.

Vertinant laikotarpį nuo 1996 m., vartojimo kainų augimui Slovakijoje nebuvo būdinga aiški tendencija ir ji vidutiniškai sudarė 7%. 1998 m. panaikinus valiutos kurso susiejimą su valiutų krepšeliu, infliacijos raidai poveikį darė pinigų politika, kuria buvo siekiama užsibrėžto infliacijos lygio kartu atsivėlgiant į valiutos kurso pokyčius, pirmiausia euro atžvilgiu. Infliacijos raidai didelę įtaką darė administruojamųjų kainų didinimas, būtinas išlaidoms padengti, taip pat netiesioginių mokesčių pokyčiai. Nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį infliacijos raidą reikia vertinti

atsižvelgiant į spartų BVP augimą. Kintančios paklausos sąlygos ir ankstesnės struktūrinės reformos pradėjo daryti poveikį darbo rinkai nuo 2004 m. sparčiai didėjant užimtumui ir nuosekliai mažėjant nedarbui. Atlygio vienam darbuotojui didėjimo tempas laikui bėgant labai kito, tačiau buvo gerokai aukštesnis už darbo našumo augimo tempą, o tai lėmė palyginti didelį vienetinių darbo sąnaudų vidutinį augimo tempą. Tačiau 2004 m. ir 2005 m. vienetinių darbo sąnaudų didėjimo tempas lėtėjo. Vertinant pastarojo meto raidą, vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, nuo 2005 m. spalio mėn. pradėjo didėti ir 2006 m. viduryje buvo maždaug 5,0%, o 2006 m. spalio mėn. sumažėjo iki 3,1%.

Jeigu kalbėsime apie perspektyvas, pagrindinių tarptautinių institucijų naujausios infliacijos prognozės yra tokios: nuo 2,2% iki 3,6% 2007 m. ir nuo 2,4% iki 2,5% – 2008 m. Rizika, kad ši prognozuojama infliacija bus didesnė, daugiausia susijusi su būsima naftos kainų raida ir jos galimu poveikiu vidaus kainoms. Nors tikimasi, kad laukiamas energijos kainų didėjimas pasireikš tik vienkartinėmis kainų šoku, jo poveikis ekonomikai, kurioje labai sparčiai auga paklausa ir kuri veikia artimo visiškam pajėgumų panaudojimui sąlygomis, reiškia netiesioginių ir antrinių poveikių riziką, kuri gali virsti didesniu ir ilgiau trunkančiu poveikiu infliacijai. Šiuo požiūriu būsiami darbo užmokesčio pokyčiai reikalauja ypatingo dėmesio. Žvelgiant dar toliau į ateitį, tikėtina, kad vėjimosi procesas taip pat turės įtakos infliacijai arba nominaliajam valiutos kursui per ateinančius metus, nors sunku tiksliai įvertinti šios įtakos mastą.

Slovakijoje yra paviršinis deficitas. Ataskaitiniais 2005 m. Slovakijoje buvo užregistruotas 3,1% BVP fiskalinis deficitas, t. y. jis truputį viršijo kontrolinį dydį. Europos Komisija prognozuoja, kad 2006 m. jis padidės iki 3,4% BVP. 2005 m. valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 34,5% BVP. Prognozuojama, kad 2006 m. jis sumažės iki 33,0%, taigi ir toliau bus gerokai mažesnis negu 60% kontrolinis dydis. Būtina testuoti

konsolidavimą, jei Slovakija nori pasiekti Stabilumo ir augimo pakte nustatytą vidutinės trukmės tikslą, kuris 2005 m. gruodžio mėn. konvergencijos programoje yra nurodomas kaip dėl cikliškumo pakoreguotas 0,9% BVP deficitas be laikinų priemonių. Kalbant apie kitus fiskalinius veiksmus, 2004 m. ir 2005 m. deficito santykis buvo didesnis už valstybės investicijų ir BVP santykį.

Pagal naujausias ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos prognozes manoma, kad laikotarpiu iki 2050 m. su gyventojų senėjimu susijusios išlaidos Slovakijoje tik truputį padidės ir sudarys 2,9 procentinio punkto BVP. Tai iš dalies rodo anksčiau įgyvendintų pensijų reformų įtaką. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki negu numatoma prognozėse.

Slovakijos krona VKM II dalyvauja nuo 2005 m. lapkričio 28 d., t. y. mažiau negu dvejus metus iki ECB įvertinimo. Nustatytas Slovakijos valiutos centrinis kursas – 38,4550 kronos už eurą, kuris prisijungimo metu buvo lygus rinkos kursui, su standartinėmis $\pm 15\%$ svyravimo ribomis. Susitarimas dėl dalyvavimo VKM II buvo pagrįstas tvirtais Slovakijos valdžios išsipareigojimais įvairiose politikos srityse. Prieš kronai prisijungiant prie VKM II, Slovakijos kronos kurso raidai iš pradžių buvo būdinga brangimo tendencija. 2005 m. pirmąjį ketvirtį krona truputį nuvertėjo, po to prasidėjo kurso svyravimo be aiškios tendencijos laikotarpis. Prisijungusi prie VKM II, krona iš pradžių pabrango 1,8% euro atžvilgiu ir todėl kainavo kur kas daugiau, palyginti su centriniu kursu, ir buvo arčiau viršutinės svyravimo ribos. Tačiau 2006 m. antrąjį ketvirtį kronai buvo laikinai daromas spaudimas, pirmiausia susijęs su rinkoje kilusiu nerimu dėl naujai išrinktos Vyriausybės būsimos fiskalinės politikos krypties ir su besiformuojančia pasauline rizika kylančių ekonomikų rinkose. Siekdamas sustiprinti kroną ir sulaikyti valiutos kurso kintamumą, *Národná banka Slovenska* vykdė intensyvias intervencijas į užsienio valiutų

rinkas. Vėliau, bankui patikslinus ir numachičius didesnę infliaciją, jis taip pat pakėlė savo pinigų politikos palūkanų normas. Krona pabrango ir spalio 31 d. kainavo gerokai brangiau, palyginti su jos centriniu kursu. Nagrinėjamu laikotarpiu kronos kurso euro atžvilgiu kintamumas visą laiką buvo palyginti didelis. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR, iki 2005 m. balandžio mėn. mažėjo, o vėliau per trijų mėnesių laikotarpį, kuris baigėsi 2006 m. spalio mėn., vėl padidėjo iki reikšmingo 1,6 procentinio punkto skirtumo. Slovakijos kronos realusis kursas, tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo gerokai didesnis už istorinius vidurkius, skaičiuojamus nuo 1996 m. sausio mėn., ir nuo euro įvedimo 1999 m. Kalbant apie kitus išorės pokyčius, Slovakijoje buvo nuolat fiksuojamas mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendras deficitas, kuris dažniausiai buvo didelis. 2003 m. deficitui sumažėjus iki artimos balansui pozicijos, vėliau deficitas pradėjo tolygiai didėti ir 2005 m. sudarė 8,6% BVP. Kalbant apie finansavimą, tiesioginių investicijų grynosios įplaukos turėjo didelę reikšmę finansuojant einamosios ir kapitalo sąskaitų bendrą deficitą.

Ilgalaikių palūkanų normų lygis nagrinėjamu laikotarpiu buvo 4,3%, t. y. mažesnis negu 6,2% palūkanų normos kriterijaus kontrolinis dydis. 2006 m. Slovakijos palūkanų normų mažėjimo tendencija pasisuko priešinga linkme ir dabar ilgalaikės palūkanų normos yra truputį didesnės už euro zonoje vyraujančią lygį.

Bendrai vertinant, norint užtikrinti tvarios konvergencijos aukštą lygį, Slovakijai bus svarbu vykdyti griežtą fiskalinę politiką siekiant sumažinti paklausos sukeltą infliacinio ir einamosios sąskaitos spaudimo atsiradimo riziką. Be to, reikia įgyvendinti tolesnes struktūrines reformas. Visų pirma yra svarbu pagerinti darbo rinkos, kuriai būdingi neatitikimai ir nepakankamas darbo jėgos mobilumas, funkcionavimą. Be to, darbo užmokesčio didėjimas turėtų būti derinamas su darbo našumo augimu atsižvelgiant į darbo rinkos sąlygas ir į pokyčius konkuruojančiose šalyse. Vienodai svarbu bus testi ekonomikos

liberalizavimo procesą ir toliau stiprinti konkurenciją prekių rinkose. Šios priemonės kartu su tinkamos pinigų politikos vykdymu padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką, skatins konkurencingumą ir užimtumo didėjimą.

Slovakijos teisė ir ypač *Národná banka Slovenska* įstatymas neatitinka visų reikalavimų, turinčių užtikrinti *Národná banka Slovenska* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosystemą. Slovakija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį.

3.9 ŠVEDIJA

Nagrinėjamu laikotarpiu Švedijoje 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, buvo 1,5%, t. y. gerokai mažesnė, negu Sutartyje nustatytas 2,8% kontrolinis dydis. Tačiau, vadovaujantis naujausia informacija, tikimasi, kad 12 mėnesių vidutinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, artimiausiais mėnesiais pamažu didės.

Vertinant ilgesnį laikotarpį, infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, Švedijoje apskritai buvo maža, tikėtai kartais jai poveikį darė laikini veiksniai. Vidutinio laikotarpio infliacijos raida yra susijusi su keliais svarbiais politiniais sprendimais, iš kurių svarbiausias buvo pinigų politikos orientavimas siekti kainų stabilumo. Nuo 1993 m. pinigų politikos tikslas nusakomas kaip aiškus infliacijos tikslas, nuo 1995 m. išreiškiamas kaip 2% VKI padidėjimas su ± 1 procentinio punkto paklaida. Be to, fiskalinė politika apskritai nuo 1998 m. palaiko kainų stabilumą, o nuo praėjusio amžiaus 10-ojo dešimtmečio pabaigos savo vaidmenį suvaidino ir didesnė konkurencija prekių rinkose. 1996–2000 m. tiek VKI, tiek SVKI pagrindu apskaičiuota infliacija Švedijoje dažnai buvo mažesnė negu 1% daugiausia dėl sumažintų netiesioginių mokesčių ir subsidijų, liberalizavimo įtakos bei sumažėjusių hipotekos palūkanų normų (kurios turi poveikį tikėtai VKI). 2001–2003 m. infliacija daugiausia buvo

didesnė negu 2%, tačiau nuo 2004 m. ji dažniausiai buvo mažesnė negu 2% skatinama darbo užmokesčio mažo didėjimo, darbo našumo didelio augimo ir importo kainų augimo nedidelio tempo. Infliacijos raidą reikia vertinti spartaus realiojo BVP augimo kontekste. Vis dėlto darbo rinkos sąlygos ir toliau yra santykinai neįtemptos, todėl darbo užmokestis didėja nedaug. Kartu su sparčiu darbo našumo didėjimu tai nulėmė ir toliau nedidelį vienetinių darbo sąnaudų augimą nuo 2002 m. Vertinant pastarojo meto raidą, metinė infliacija, apskaičiuota SVKI pagrindu, 2006 m. pavasarį didėjo rodydama daugelio subkomponentų didėjimą. Nuo tada ji buvo beveik stabili, o spalio mėn. sumažėjo iki 1,2% dėl mažėjančių energijos kainų.

Kalbant apie ateitį, naujausios pagrindinių tarptautinių institucijų infliacijos prognozės svyruoja nuo 1,6% iki 2,1% 2007 m. ir nuo 1,8% iki 2,0% – 2008 m. Pamažu artėjančios prie 2% infliacijos lūkestis yra daugiausia susijęs su didėjančiais pajėgumų suvaržymais ir laukiamu užimtumo augimo padidėjimu, kuris sumažins darbo našumo augimą. Gali atsirasti ir tam tikras spaudimas darbo užmokesčiui didėti. Tikimasi, kad importo kainos ir toliau bus nedidelės ir rodys nuolatinį tarptautinį konkurencinį spaudimą, o energijos kainų spaudimas 2007 m. sumažės. Infliacijos perspektyvos rizika yra beveik subalansuota. Infliacijos didėjimo rizika yra daugiausia susijusi su tolesniu naftos kainų didėjimu, būsima kainų ir darbo užmokesčio raida spartaus produkcijos augimo bei spartaus kreditų ir būsto kainų augimo kontekste. Infliacijos mažėjimo rizika yra susijusi su galimu tarptautinės paklausos sumažėjimu, besitiesiančiu sparčiu darbo našumo augimu ir maža darbo jėgos paklausa. Kalbant apie dar tolesnę ateitį, tai, kad kainų lygis Švedijoje vis dar yra santykinai didelis, rodo, jog tolesnė prekybos integracija ir konkurencija gali turėti kainas mažinančią poveikį.

Švedijoje nėra perviršinio deficito. Ataskaitiniais 2005 m. Švedijoje fiskalinis perteklius buvo 3,0% BVP, t. y. visiškai atitiko deficito kontrolinį dydį. Europos Komisija

prognozuoja, kad 2006 m. perteklius sumažės iki 2,8% BVP. 2005 m. valdžios skolos ir BVP santykis sumažėjo iki 50,4% BVP, ir prognozuojama, kad 2006 m. jis toliau mažės iki 46,7%, taigi ir toliau bus mažesnis už 60% kontrolinį dydį. Stabilumo ir augimo pakte numatytas vidutinės trukmės tikslas 2005 m. lapkričio mėn. konvergencijos programoje nustatytas kaip cikliškai koreguojamas perteklius, neskaitant trumpalaikių priemonių, sudarantis 2% BVP. Švedijos fiskalinio balanso ir skolos duomenys į valdžios sektorių įtraukia privalomojo finansavimo pensijų sistemą iki 2007 m. Tokia procedūra nebus taikoma nuo 2007 m. balandžio mėn. paskelbus kitą perviršinio deficito procedūrą. Apskaičiuota, kad be šios sistemos fiskalinio balanso santykis 2004 m. ir 2005 m. būtų 1,0 procentinio punkto mažesnis, o 2006 m. – 1,1 procentinio punkto mažesnis. Valdžios skolos santykis 2004–2005 m. būtų 0,6 procentinio punkto didesnis, o 2006 m. – 0,7 procentinio punkto didesnis.

Pagal ES Ekonominės politikos komiteto ir Europos Komisijos naujausias prognozes tikimasi, kad laikotarpiu iki 2050 m. valstybės išlaidos, susijusios su gyventojų senėjimu, Švedijoje padidės nedaug ir sudarys 2,2 procentinio punkto BVP. Tai iš dalies rodo anksčiau įgyvendintų pensijų reformų įtaką. Tačiau būtinas budrus stebėjimas, kadangi faktinė demografinė, ekonominė ir finansinė raida gali būti mažiau palanki negu numatoma prognozėse.

Laikotarpiu nuo 2004 m. lapkričio mėn. iki 2006 m. spalio mėn. Švedijos krona nedalyvavo VKM II, o ja buvo prekiaujama lankstaus valiutos kurso sąlygomis. Nagrinėjamu laikotarpiu iki 2005 m. lapkričio mėn. vidurio kronai buvo būdinga nuvertėjimo tendencija, o vėliau jos vertė daugiausia kilo. Visą įvertinus, Švedijos valiuta euro atžvilgiu beveik visą laiką buvo silpnesnė negu 2004 m. lapkričio mėn. Nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį kronos ir euro kursui buvo būdingas santykinai didelis svyravimas. Trumpalaikių palūkanų normų skirtumai, palyginti su 3 mėn. EURIBOR palūkanų norma, nagrinėjamo

laikotarpio pradžioje buvo nežymūs, o po 2005 m. gegužės mėn. tapo truputį neigiami. Švedijos kronos realusis kursas tiek euro atžvilgiu, tiek efektyvusis, buvo panašus į istorinius vidurkius, skaičiuojamus nuo 1996 m. sausio mėn. ir nuo euro įvedimo 1999 m. Kalbant apie kitus išorės pokyčius, Švedija išlaiko didelį mokėjimų balanso einamosios ir kapitalo sąskaitų bendrą perteklių, kuris 2003 m. buvo didžiausias – 7,3% BVP, o ir vėliau tebebuvo didelis.

Vidutinės ilgalaikės palūkanų normos nagrinėjamu laikotarpiu buvo 3,7%, t. y. gerokai mažesnės negu palūkanų normų kriterijaus 6,2% kontrolinis dydis. Švedijos ilgalaikių palūkanų normų ir euro zonos vyriausybių obligacijų pajamingumo skirtumas nagrinėjamo laikotarpio didžiąją dalį buvo stabilus ir truputį neigiamas – apie –0,1 procentinio punkto.

Apskritai, nors Švedija pasiekė aukštą tvarios konvergencijos lygį, jai bus svarbu griežtai įgyvendinti savo fiskalinę strategiją, kurios tikslas yra pasiekti 2% BVP Vyriausybės biudžeto perteklių per verslo ciklą. Švedija turi gerai veikiančią tiek pinigų, tiek fiskalinės politikos institucinę sistemą. Siekiant padaryti ekonomiką lankstesnę, taip pat reikalinga nacionalinė politika pagerinti prekių ir darbo rinkų funkcionavimą. Padarydamos ekonomiką labiau atsparią sukrėtimams, struktūrinių reformų priemonės, ypač darbo rinkoje, kartu su tinkamos pinigų politikos vykdymu padės sukurti kainų stabilumui palankią aplinką ir skatinti konkurencingumą bei užimtumo didėjimą. Socialiniai partneriai turės prisidėti prie šių tikslų užtikrinami, kad darbo užmokesčio didinimas atitiktų darbo našumo augimą, darbo rinkos sąlygas ir raidą konkuruojančiose šalyse.

Švedijos teisė ir ypač *Sveriges Riksbank* įstatymas neatitinka visų reikalavimų, užtikrinančių *Sveriges Riksbank* nepriklausomumą ir teisinę integraciją į Eurosistemą. Švedija yra valstybė narė, kuriai taikoma išlyga, todėl ji privalo laikytis visų reikalavimų dėl pritaikymo pagal Sutarties 109 straipsnį. ECB atkreipia dėmesį, kad Sutartis įpareigojo Švediją integracijai į Eurosistemą

priimti nacionalinius teisės aktus nuo 1998 m. birželio 1 d. ir jog per paskutiniuosius kelerius metus Švedijos valdžios institucijos nesiėmė įstatymų leidybos veiksmų, kad panaikintų šiame ir ankstesniuose pranešimuose aprašytus neatitikimus.

ISSN 1725941-X

9 771725 941008